

STATSVETENSKAPLIGA
INSTITUTIONEN

ATTITYDER GENTEMOT HOMOSEXUELLA INOM EU

En kvantitativ studie av attitydförändring
mellan 2002 och 2014

Andreas Ljunggren

Uppsats/Examensarbete:	Kandidatuppsats Europakunskap 15 hp
Program och/eller kurs:	Europaprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	HT 2016
Handledare:	Maria Oskarson
Examinator:	
Rapport nr:	

Abstract

This bachelor's thesis is studying the attitudes towards homosexuality in the European Union. The subject of this study will be to enlighten which groups in the European society that holds the most negative attitudes towards homosexuals and how these attitudes have changed over time. The changing attitudes in the EU will show upon an increased polarization between groups and countries, but also on an increased importance of the socio-cultural dimension.

The data used in this bachelor's thesis comes from the European Social Survey and the question "Gay men and lesbians should be free to live their own life as they wish" will be the dependent variable which is researched. The thesis will execute a linear regression analysis with an altering of the above question as the dependent variable, and then test against different independent variables and draw parallels to the socio-cultural dimension to find out how the changing attitudes towards homosexuals can be seen in the selected countries. The thesis is a comparative case study comparing five European countries and concludes that the socio-cultural dimension has grown in importance regarding the changing attitudes towards homosexuals.

Key words: attitudes, homosexuality, sexual minority, LGBT-activism, LGBT-rights, the socio-cultural dimension, polarization.

Nyckelord: attityder, homosexualitet, sexuell minoritet, HBTQ-aktivism, HBTQ-rättigheter, den sociokulturella dimensionen, polarisering.

Uppsatsens titel:	Attityder gentemot homosexuella inom EU – En kvantitativ studie av attitydförändring mellan 2002 och 2014
Författare:	Andreas Ljunggren
Handledare:	Maria Oskarson
Termin/år:	HT 2016
Sidantal:	41
Antal ord:	12 287

Begreppsförklaringar och förkortningar

Absoluta andra:	I uppsatsen även kallat <i>de andra</i> . ”Vi och dem”-tänk. Demonisering av <i>de andra</i> , används för att stärka den egna identiteten.
EG-fördraget:	<i>Europeiska Gemenskapen-fördraget</i> , från <i>Romfördraget</i> (1957).
ESS:	<i>European Social Survey</i> .
EU:	<i>Europeiska Unionen</i> .
EU12:	De 12 länder inom Europeiska Unionen som blivit medlemmar efter, eller i och med, EU-utvidgningen den 1 maj 2004.
EU15:	De 15 länder inom Europeiska Unionen som redan var medlemmar innan EU-utvidgningen den 1 maj 2004.
HBTQ:	<i>Homo-, Bi-, Transsexuell & Queer</i> . (Ibland används ytterligare tillägg till HBTQ som A, Asexuell, eller I, Intersexuell, och så vidare. För enkelhetens skull kommer dessa inte skrivas ut i uppsatsen utan förutsätts inräknade i begreppet HBTQ).
ILGA:	<i>International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association</i> . (Internationell världsomspännande NGO som jobbar för HBTQI-personers rättigheter).
LGBT:	<i>Lesbian, Gay, Bisexual & Transsexual</i> .
NGO:	<i>Non-Governmental Organization</i> / Icke-statlig organisation.
Queerpolitik:	Ideologisk uppfattning om att all heterosexualitet är privilegierad och att all homosexualitet är förtryckt i samhället.
Queerteori:	Teori om kön och könsidentitet.
Sexuell minoritet:	Annan sexuell läggning än den normativa heterosexualiteten.
TGEU:	<i>Transgender Europe</i> . (NGO / Paraplyorganisation som jobbar för transpersoners rättigheter på Europavivå).
Förtydligande:	Begreppen HBTQ, sexuell minoritet, queer och homosexualitet kommer att användas synonymt i uppsatsen. Då det inte går att bedriva forskning inom ett av områdena utan att nämna de andra så kommer samtliga av dessa begrepp att floras inom uppsatsen men alla syftar till samma sak – att undersöka attityderna mot dem som inte tillhör den heteronormativa delen av Europas befolkning.

Innehållsförteckning

Begreppsförklaringar och förkortningar.....	a
Innehållsförteckning.....	b
Diagram- och tabellförteckning.....	c
1. Inledning och bakgrund.....	1
1.1 Policyutveckling	2
1.2 Syfte.....	3
1.3 Disposition.....	4
2. Teori och tidigare forskning	5
2.1 Generella förklaringar till attityder mot homosexuella	5
2.2 Negativa inställningar till homosexuella inom EU.....	6
2.3 Den europeiska identiteten och HBTQ-aktivism.....	7
2.4 Den sociokulturella dimensionen	8
2.5 Valet av policyregimer	10
2.5.1 Den liberala välfärdsstaten: Storbritannien.....	11
2.5.2 Den konservativa välfärdsstaten: Tyskland	11
2.5.3 Den socialdemokratiska välfärdsstaten: Sverige	11
2.5.4 Den sydeuropeiska välfärdsstaten: Spanien.....	12
2.5.5 Den postkommunistiska välfärdsstaten: Polen	13
3. Forskningsfrågor och hypotes	14
4. Metod och material.....	15
4.1 Val av metod.....	15
4.2 Viktning	16
4.3 Beroende och oberoende variabler	16
4.5 Urval av länder och grupper	19
4.6 Vetenskaplig utgångspunkt.....	21
4.7 Kritisk granskning av metoden.....	21
5. Resultat.....	23
5.1 Resultat: Attityder mot homosexuella i Storbritannien	25
5.2 Resultat: Attityder mot homosexuella i Tyskland	26
5.3 Resultat: Attityder mot homosexuella i Sverige.....	27
5.4 Resultat: Attityder mot homosexuella i Spanien	28
5.5 Resultat: Attityder mot homosexuella i Polen	29

5.6 Analys av resultaten.....	30
5.7 Resultat: Skillnader i attityder mellan länderna 2002 och 2014.....	32
6. Avslutande diskussion.....	33
6.1 Hur resultaten ställer sig i relation till tidigare teorier och forskning	33
6.2 Den sociokulturella dimensionens ökade betydelse	34
6.3 Diskussion och förslag på framtida forskning.....	35
Referenslista	37
Bilagor	42
Jämförelse i attityder mellan länderna år 2002.....	42
Jämförelse i attityder mellan länderna år 2014.....	43

Diagram- och tabellförteckning

Diagram 5.1 – Andel mycket positiva till homosexuellas rättigheter i %	23
Tabell 5.1 – Resultat: Förändring i attityder gentemot homosexuella inom Storbritannien	25
Tabell 5.2 – Resultat: Förändring i attityder gentemot homosexuella inom Tyskland	26
Tabell 5.3 – Resultat: Förändring i attityder gentemot homosexuella inom Sverige.....	27
Tabell 5.4 – Resultat: Förändring i attityder gentemot homosexuella inom Spanien	28
Tabell 5.5 – Resultat: Förändring i attityder gentemot homosexuella inom Polen.....	29
Tabell 5.6 – Resultat: Skillnader i attityder gentemot homosexuella mellan länderna.....	32

Bilagor:

Tabell B1 – Resultat: Attityder gentemot homosexuella år 2002	42
Tabell B2 – Resultat: Attityder gentemot homosexuella år 2014	43

1. Inledning och bakgrund

Europa är idag den enda världsdelen med internationella bindande skydd för diskriminering på grund av sexuell läggning. Europa anses därför vara världsledande inom HBTQ-rättigheter, men skyddet för, och attityderna emot, homosexuella varierar stort inom EU (Ayoub, 2016: 6). Ayoub (2016: 128) framhåller att trots det institutionella skyddet som finns inom EU så är attityderna mot homosexuella och andra sexuella minoriteter fortfarande till stor del negativa. Enkelt går det att dela upp EU i två delar, det *moderna Väst* och det *homofobiska Öst* (Ayoub & Paternotte, 2014: 14). En av anledningarna till att Öst är mer homofobiskt förklaras med det kommunistiska arvet från Sovjetunionen, även om acceptansen skiljer sig åt i de forna kommuniststaterna så tenderar de flesta att vara mer skeptiska till homosexualitet än vad de västeuropeiska staterna är (Ayoub, 2016: 16). I Östeuropa har tolerans till homosexualitet ofta porträtterats som en idé som kommit från Västeuropa eller Amerika. Detta bekräftas av både lokala HBTQ-personer som kämpar för sina rättigheter och av nationalister som vill exkludera homosexualitet från den egna nationen genom att utmåla homosexualitet som "foreign import" (Moss, 2014: 212).

Trots årtionden av HBTQ-aktivism så ser Parker, Garcia och Buffington (2014: 227) globaliseringen som den största anledningen till att attityderna mot homosexuella har börjat förändras till att bli mer positiva under en relativt kort tidsperiod. Visualiseringen av HBTQ-individer och den diskriminering som de utsätts för har lett till att dessa frågor uppmärksammas mer på den politiska agendan. Med denna visualisering och det politiska erkännandet av dessa frågars vikt har attityderna gentemot homosexuella kommit att förändras över tid inom EU. Många av EU:s medlemsländer, om än inte alla, finner idag icke-heterosexualitet mer acceptabelt än vad de gjorde 1989. Det som än idag inom EU kan ses som en bromskloss för till vilken grad homosexualitet accepteras i samhället är religiös nationalism inom den enskilda staten (Ayoub, 2016: 10-11).

Attityder sett till tolerans anses hänga samman med *den sociokulturella dimensionen* som på senare år fått allt större betydelse. Den sociokulturella dimensionen anses handla om spänningen mellan å ena sidan tolerans och mångkulturalism, och å andra sidan nationalism och invandringsmotstånd. Attityderna längs den sociokulturella dimensionen har setts som en förklaring till ökat stöd för nationalistiska populistpartier, men även stöd för exempelvis

miljöpartier (Kriesi, Grande, Lachat, Dolezal, Bornshier & Frey, 2006; Van der Brug & Van Spanje, 2009). I första hand har attityder avseende invandring studerats som ett uttryck för den sociokulturella dimensionen, och mer sällan har attityder avseende homosexuella studerats. Denna uppsats anknyter och bidrar till denna forskning genom att studera attityder till homosexuella som ett uttryck för tolerans.

1.1 Policyutveckling

Under tidigt 1990-tal började det växa fram politik för homosexuellas rättigheter inom Europa. Begreppet *queerteori* blev snabbt stort i den akademiska världen efter många års kamp från frivilligorganisationer som uppmärksammat behovet av ett övergripande skydd för homosexuella och andra HBTQ-individer. Från queerteori kom det nya begreppet *queerpolitik* som syftar till ett erkännande av HBTQ-individens rättigheter på en institutionell nivå. Queeteorin spred sig först genom Västeuropa men sedan även till Europas östliga länder, även om den politiska utvecklingen i dessa länder inte ledde till att detta frivilligt anammades in i politiken (Eleftheriadis, 2014: 148-150).

Innan 1990-talet fanns det inget lagstadgat skydd mot diskriminering av sexuella minoriteter inom EU, men Europadomstolen har haft som praxis att tillämpa *Artikel 14 – Förbud mot diskriminering* i Europakonventionen (1948) även på fall som rör diskriminering på grund av sexuell läggning (Regeringskansliet, 2016). Inom EU dröjde det till år 2000 innan homosexuellas rättigheter började inkluderas i EU:s ramverk för mänskliga rättigheter. Detta skedde efter flera års lobbying, till stor del från organisationerna ILGA och TGEU, vilka till slut lyckades övertyga EU:s politiker om behovet av detta expanderade skydd av de mänskliga rättigheterna (Balzer & Hutta, 2014: 178-179). Den 27 november 2000 antogs EU-rådets direktiv i EG-fördraget om att bekämpa diskriminering i arbetslivet där *Artikel 1 – Syfte* bland annat säger att diskriminering på grund av sexuell läggning inte får förekomma (Dir. 2000/78/EG). Även Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, som blev juridiskt bindande för EU:s medlemsstater i och med att Lissabonfördraget trädde i kraft den 1 december 2009, säger i *Artikel 21 – Icke-diskriminering* att all diskriminering på grund av bland annat sexuell läggning ska vara förbjuden (2012/C 326/391).

1.2 Syfte

Syftet med denna kandidatuppsats är att undersöka hur attityderna mot homosexuella har utvecklats från 2002 till 2014 och hur denna utveckling kan förstås. Antingen kan attityderna ses som en indikator på den sociokulturella dimensionen, där det bör gå att se en förväntad ökad polarisering mellan olika grupper i och med den ökade politiseringen av den sociokulturella dimensionen. Alternativt bör det vara möjligt att se att utvecklingen av attityderna återspeglar en återkopplingseffekt från de policyförändringar som bedrivits till förmån för ett ökat skydd för sexuella minoriteter inom EU och de flesta medlemsländerna, i så fall bör resultatet visa att samtliga grupper blivit mer positiva 2014 än vad de var 2002.

Forskning inom den sociokulturella dimensionen har tidigare oftast fokuserat på främlingsfientlighet och negativa attityder till invandrare, men den sociokulturella dimensionen antas också påverka tolerans, och då även till homosexuella. Därför ska jag vidare undersöka hur attityderna till homosexuella har utvecklats sedan 2002, innan man började tala om den ökade betydelsen och politiseringen av den sociokulturella dimensionen, fram till 2014 när det diskuterats mer om en förstärkning av politiseringen av den sociokulturella dimensionen.

Undersökningen kommer att vara en komparativ fallstudie där jag med hjälp av en kvantitativ linjär regressionsanalys mäter hur attityderna har utvecklats hos utvalda grupper som tidigare forskning visat innehar tydliga åsikter om homosexualitet. Detta kommer att göras utifrån fem stycken typländer där Storbritannien representerar den liberala välfärdsregimen, Tyskland den konservativa välfärdsregimen, Sverige den socialdemokratiska välfärdsregimen, Spanien den sydeuropeiska välfärdsregimen och Polen den östeuropeiska, postkommunistiska välfärdsregimen. Genom denna uppdelning borde det gå att utläsa en förändring i attityder som skiljer sig åt mellan de olika delarna av EU och förhoppningsvis peka på vad det är som gör att det ser så pass olikt ut i EU:s medlemsstater. Förhoppningsvis kan detta bidra till att fylla en lucka som finns inom forskningen om hur politiseringen av den sociokulturella dimensionen även påverkar attityder mot homosexuella. Eftersom tidigare forskning har tittat mycket på attityder mot homosexuella och jämfört dessa attityder mellan olika grupper och länder eller gjort en öst/väst-uppdelning, så hoppas jag att genom att lägga till den sociokulturella dimensionen till denna forskning kunna belysa nya delar inom detta forskningsområde. Utifrån tidigare forskning så kan man formulera två hypoteser. Antingen

att den ökade betydelsen av den sociokulturella dimensionen borde ha lett till att skillnaderna i attityder har ökat och att det alltså skett en polarisering av dessa frågor, eller antingen att det i och med de policys som tillkommit så borde det gå att förvänta att dessa lett till att toleransen ökat inom samtliga grupper. Vetenskapligt skulle man kunna säga att det borde ha skett en form av policyfeedback i det europeiska samhället där förd politik lett till mer positiva attityder mot homosexuella över lag i det europeiska samhället. Om det inte går att mäta en ökad polarisering mellan grupper men däremot en ökad polarisering mellan länder så kan detta ses som en indikation på att policyfeedback är av större relevans än den sociokulturella dimensionen.

1.3 Disposition

Den följande delen av uppsatsen kommer inledningsvis att presentera tidigare forskning om attityder mot homosexuella inom EU, hur detta kan kopplas ihop med identitet och aktivism, och även vilka tidigare forskningsteorier som funnits om varför olika attityder mot homosexuella uppstår samt hur forskningen ser på detta idag. Därefter följer en diskussion om den sociokulturella dimensionen och dess relevans för min forskning, samt en förklaring till val av utgångspunkt gällande den sociokulturella dimensionen. Avslutningsvis kommer en genomgång av valda länder och välfärdsregimer att ges. Detta görs eftersom tidigare forskning visat på att attityder och tolerans till homosexuella varierar mellan de olika välfärdsregimerna. Efter detta följer en genomgång av mina forskningsfrågor och hypotes som leder uppsatsen vidare till metodkapitlet där val av analysmetod redogörs tillsammans med en genomgång av beroende och oberoende variabler samt hur operationaliseringen av dessa har gått till. I kapitlet som följer presenteras resultaten av min forskning i tabellform samt en genomgång av tabellerna och analyser av resultaten. Uppsatsen avslutas med ett kapitel där jag diskuterar mina slutsatser samt ger förslag på vad framtida forskare kan titta på gällande attityder mot homosexuella inom EU.

2. Teori och tidigare forskning

2.1 Generella förklaringar till attityder mot homosexuella

Att den kontext som individer befinner sig i påverkar deras inställning i olika frågor enas många forskare om. Tidigare forskning har därför utgått från att det som påverkar attityder mot homosexualitet beror på: statens religionskulturella sammanhang; statens ekonomiska välstånd och modernitet; samhällets öppenhet gentemot homosexuella; hur pass utvecklad välfärdsstaten är; inhemska sociala rörelers organisationskapacitet; statens demokratiska styrka; samt, ett vidgande av begreppet sexualitet och dess innebörd (Ayoub, 2016: 13). Men eftersom det är många och så pass olika stater inom EU idag som förespråkar homosexuellas rättigheter (20 stycken 2016) och där en förändring i attityder hos befolkningen går att mäta, så slår det hål på tidigare teorier om att ovanstående kriterier måste var uppfyllda (Ayoub, 2016: 13).

Ayoub (2016: 145) menar istället att generellt sett så är det mer på individnivå än på statlig nivå som påverkan av attityder är störst och att individer med högre känsla av nationell stolthet, som ser kyrkan som auktoritär inom sociala problem, och som kontinuerligt besöker religiösa mässor, är de som är minst troliga att acceptera homosexualitet. Whitleys (2002) forskning visar också att en av anledningarna till att många hyser negativa känslor och attityder gentemot homosexuella har att göra med att dessa bryter de existerande könsnormerna som finns i samhället, vilket uppfattas som hotfullt för den egna gruppen. Herek och Capitanos (1996) forskning visar däremot att heterosexuella, oavsett övrig gruppstillhörighet, som har haft kontakt med homosexuella personer, antingen i arbetet eller i privatlivet, tenderar att hysa mer positiva attityder gentemot homosexuella än de som aldrig haft kontakt med någon som är uttalat homosexuell.

Vad tidigare forskning dock enas om är att yngre generationer, högutbildade personer och kvinnor i större utsträckning är mer accepterande och har mer positiva attityder gentemot homosexuella än vad äldre generationer, lågutbildade personer, djupt religiösa individer eller män har (Herek, 1988; LaMar & Kite, 1998; Olson, Cadge & Harrison, 2006; Andersen & Ferner, 2008; Adamczyk & Pitt, 2009; Lax & Phillips, 2009; Ayoub, 2016: 145). Därför kommer dessa teorier att användas i min analysmodell för att kontrollera för hur mycket dessa variabler spelar in på formandet och bevarandet av attityder mot homosexuella.

2.2 Negativa inställningar till homosexuella inom EU

Forskning från ESS, där man bland annat mäter attityder mot homosexuella, vilket ofta används som en indikator på tolerans inom den sociokulturella dimensionen, bedrivs för att bland annat undersöka inställningar och attityder till olika frågor hos befolkningen. Därför är det relevant att titta på hur den sociokulturella dimensionens ökade betydelse påverkar attityderna mot just homosexuella. Tidigare forskning har visat att de nyare medlemsstaterna inom EU, alltså EU12-länderna, är mer negativt inställda till homosexualitet än vad EU15-länderna är (Moss, 2014: 214; Ayoub, 2016: 8). Dock visar Ayoub (2016: 147-149) att skillnaderna i attityder gentemot homosexuella mellan män och kvinnor är större i EU15-länderna än vad de är i EU12-länderna. Vidare så drar Moss (2014: 212) slutsatsen att mycket av den homofobi som finns i de östeuropeiska länderna inte kommer från varken religion eller idén om att homosexualitet är omoraliskt eller onaturligt. Snarare härstammar homofobi inom dessa länder ifrån övertygelsen om att den nationella identiteten är heterosexualitet, och att det alltså är patriotiskt att vara homofob. Ayoub (2016: 41) finner dock stöd för att religion ofta ses som en del av den nationella identiteten och att anti-HBTQ-rättighetsrörelser ofta grundar sig i någon form av religiös nationalism. Vidare finner även Ayoub (2016: 80) att homofobi är vanligare i rurala områden än vad det är i de urbana områdena. Anledningen till detta anses vara att HBTQ-normer uppfattas som ett hot mot de traditionella värderingarna och den nationella identiteten som ofta värderas högt av både religiösa och rurala grupper (Ayoub, 2016: 156; Whitley, 2009). Även kyrkan, som är den ursprungliga globala institutionen, har traditionellt uppfattat homosexualitet som omoraliskt och onaturligt och därför hotande mot de moraliska värderingar som kyrkan står för (Ayoub, 2016: 130&137; Parker, Garcia & Buffington, 2014: 228). Denna östeuropeiska syn på homosexualitet har lett till att Pridefestivalerna som på senare år har hållits i EU12-länderna ofta har tolkats av lokala nationalisterna som ett tecken på ett skamfullt förfall av den egna nationella identiteten på grund av europeiseringen (Moss, 2014: 213).

Tidigare forskning enas alltså om att det finns många sociokulturella aspekter som påverkar attityderna och inställningarna till homosexualitet. Detta väcker frågan om hur dessa attityder har förändrats under senare år, eller ifall de faktiskt har förändrats, och i så fall om denna förändring lett till övergripande attitydförbättringar eller till en större polarisering mellan olika grupper inom Europas välfärdsregimer.

2.3 Den europeiska identiteten och HBTQ-aktivism

Homosexuellas rättigheter används numera som en del av det europeiska identitetsskapandet för att påvisa ideologiska skillnader mellan EU:s medlemsstater och de länder som gränsar till dessa, exempelvis Ryssland och Turkiet, där homosexuellas rättigheter inte försvaras så som de görs inom EU (Ayoub & Paternotte, 2014: 16). Att inte acceptera homosexualitet inom EU ses ofta som barbariskt vilket leder till att vissa subgrupper inom EU kategoriseras som *de absoluta andra* vilket försvårar möjligheten till en intersektionell identitet hos dessa subgrupper i en stor del av européernas ögon. Vissa minoriteter i det europeiska samhället, exempelvis muslimer, uppfattas ofta som homofobiska och får på så vis stämpeln som *de andra* vilket försvårar deras egen integrations- och europeiseringsprocess i samhället (Ayoub & Paternotte, 2014: 16). Även stater eftersträvar att tillägna sig identiteten av att vara en *del av Europa*. Där EU på makronivå uppfattar sig som ledande inom de revolutionerande rättigheterna som kommit att förändrat världspolitiken, där skydd för sexuella minoriteter är en självklar del i EU:s mänskliga rättigheter (Ayoub, 2016: 12).

Renodlad 'homosexuell aktivism' finns inte utan ingår in begreppet HBTQ-aktivism, av den anledningen kommer HBTQ-begreppet att användas för att förklara hur denna aktivism sett ut. HBTQ-aktivism har länge varit en viktig del i att få till ett utökat skydd för sexuella minoriteter. Eftersom sexuell läggning inte är någonting som syns utifrån så har mörkertalet alltid varit stort för hur många som faktiskt påverkas av homofobi. Det är alltså ett av de största bidragen som HBTQ-aktivismen stått för – att synliggöra sexuella minoriteter och behovet av ett erkännande och försvar för deras rättigheter (Ayoub, 2016: 106-109). Ayoub och Paternotte (2014: 233) förklarar i sin forskning att idén om ett Europa där mänskliga rättigheter försvaras har format HBTQ-aktivismen, men också att HBTQ-aktivismen varit delaktig i att forma vad begreppet "Europa" faktiskt innebär. Resultatet inom EU har blivit att dess medborgare förväntas erkänna och stå upp för de grundläggande mänskliga rättigheterna för alla EU:s medborgare, inklusive EU:s homosexuella minoritet (Ayoub & Paternotte, 2014: 233). HBTQ-aktivister inom enskilda medlemsstater har under lång tid använt "Europa" som argument för att få till ökade skydd och rättigheter för sexuella minoriteter inom den egna staten. På så vis har de indirekt lyckats skapa idén om att Europa står enat om sexuella minoriteters rättigheter vilket i förlängningen skapar en länk mellan att vara europé och att acceptera HBTQ-rättigheter (Ayoub & Paternotte, 2014: 239). Aktivismen har alltså bidragit

till att visualisera de sexuella minoriteterna i samhället vilket lett till ökade policyfrågor inom området, vilket i sin tur lett till en förändring i attityderna gentemot EU:s homosexuella befolkningsandel. Detta skulle kunna tyda på att attityderna över lag borde ha blivit mer positiva i samtliga medlemsländer och hos samtliga samhällsgrupper.

2.4 Den sociokulturella dimensionen

I en studie av Crawford, Inbar och Maloney (2014) framkommer det att det inte är någon större skillnad mellan attityder gentemot homosexuella baserat på vart individer placerar sig på vänster/höger-skalan. Den sociokulturella dimensionen skulle därför kunna visa sig ha en större effekt på dessa attityder än vad den klassiska socioekonomiska dimensionen förväntas ha. Hanspeter Kriesi är den forskare som ägnat mest tid åt den sociokulturella dimensionen. Hans forskning säger bland annat att i och med globaliseringen så kommer vi att se *vinnare* och *förlorare* i samhället. Där vinnarna representeras av entreprenörer och högkvalificerade arbetare inom sektorer som är öppna för internationell konkurrens och kosmopolitiska medborgare. Medan förlorarna är entreprenörer och högkvalificerade arbetare inom traditionellt skyddade sektorer samt okvalificerade arbetare och medborgare som starkt identifierar sig med sitt nationella samhälle (Kriesi et al., 2006). Dessa vinnare och förlorare utgör, enligt Kriesi et al. (2006), en ny potentiell politisk rörelse som de etablerade partierna på vänster/höger-skalan kommer ha svårt att fånga upp eftersom deras intressen, som påverkats av globaliseringen, inte kommer kunna bemötas med klassisk vänster/höger-politik. Resultatet blir att sakfrågor får större vikt än politiska ideologier vilket i sin tur möjliggör för populistpartier att lättare kunna fånga upp dessa väljare. Vidare menar Kriesi et al. (2006) att de tidigare fyra klassiska klyftorna inom samhället – centrum/periferi, religion/sekularitet, urbanitet/ruralitet och överklass/arbetarklass – numera har slagits ihop till att istället bilda en sociokulturell dimension och en socioekonomisk dimension. Det senaste årtiondet har den sociokulturella dimensionen blivit allt viktigare inom politiken, något som gynnat populistpartier eftersom deras frågor kommit att värderas högre av väljarna än de klassiska ekonomiska frågorna som andra partier ofta brottas med (Kriesi et al., 2006). Van der Brug och Van Spanje (2009) förklarar detta mer tydligt med att Kriesi et al. (2006) menar att motstånd till immigration och ett avståndstagande till europeisk enhetlighet har blivit av allt större vikt i den sociokulturella dimensionen. Både Van der Brug och Van Spanje (2009) samt Kriesi med kollegor (2006) betonar att den sociokulturella dimensionen blivit allt viktigare de

senaste åren. Kriesi et al. (2006) visar dessutom på ett samband mellan väljares attityder till olika sociokulturella frågor och en förändring i politiken. Eftersom dessa attityder ofta handlar om hur toleransen ser ut hos väljarna så kan man anta att attityderna till homosexuella också borde ha påverkats av den sociokulturella dimensionens ökade betydelse.

Häusermann och Kriesi (1998) säger även att linjerna mellan den socioekonomiska- och den sociokulturella dimensionen numera är svårare att skilja åt eftersom många frågor går in i varandra. Vidare så kommer Van der Brug och Van Spanjes (2009) i sin forskning fram till att den sociokulturella dimensionen påverkar väljarna, men inte att den har påverkat de etablerade partierna. De ger dock ingen förklaring till hur partierna förväntas reagera i framtiden på sina väljares förändrade åsikter. Kriesi et al. (2006) ger däremot en förklaring till detta och menar att partierna måste börja inkludera den sociokulturella dimensionen i större utsträckning i framtiden för att kunna överleva. Även Flanagan och Lee (2003) stödjer Kriesi et al. (2006) påstående i att den gamla vänster/höger-skalan inte längre fokuserar på enbart ekonomiska frågor och lösningar så som politiken sett ut tidigare, utan i ökad utsträckning börjat fokusera på de sociokulturella frågorna också. Eftersom tidigare forskning enas om en ökad vikt av den sociokulturella dimensionen och dess påverkan på medborgarnas inställningar och attityder så kommer jag utifrån Kriesi et al. (2006) teori om vikten av den sociokulturella dimensionen bevisa att denna även påverkar attityder gentemot homosexuella.

Med bakgrund av den tidigare forskningen som presenterats ovan ser jag det relevant att undersöka hur den sociokulturella dimensionens ökade betydelse har kommit att påverka attityderna till homosexuella i olika grupper. Som nämnts tidigare så uppstår frågan om den sociokulturella dimensionen återspeglas i en polarisering mellan olika gruppers attityder, eller om samtliga grupper vunnit en ökad tolerans för homosexualitet. Detta skulle kunna ha skett utifrån en generell ideologisk värdeförändring till följd av samhällsutvecklingen, alternativt till följd av olika policyförändringar. Det första alternativet innebär att ökade skillnader mellan olika grupper indikerar en ideologisk förändring i samhället med ökad ideologisk polarisering som följd, det andra alternativet innebär snarare en förväntat likartad utveckling bland samtliga grupper inom länderna. Skulle det andra alternativet visa sig stämma kommer jag inte finna några tecken på polarisering mellan olika grupper i min analys.

2.5 Valet av policyregimer

Esping-Andersen (1990) har utvecklat teorin om välfärdsregimer. Dessa har genom åren kritiserats av flertalet forskare, bland annat av Arts och Gleissen (2002), Karamessini (2007) och Fenger (2007) varav de senare förespråkar ett tillägg av en sydeuropeisk respektive en postkommunistisk välfärdsregim. Vidare så visar Dahl (2011: 144) i sin forskning att den socialdemokratiska välfärdsregimen traditionellt sett brukar ses som den mest accepterande välfärdsregimen som hyser mest positiva attityder till homosexualitet. Det är alltså rimligt att anta att olika policyregimer leder till olika utveckling av attityder mot homosexuella. Olika välfärdsregimer, vidare kallat policyregimer (eftersom det är de institutionella aspekterna av välfärdsregimer som denna uppsats avser beakta), är relevanta för att förstå hur olika institutionella skillnader kan bidra till att förklara hur attityderna ser ut gentemot homosexuella inom EU:s olika medlemsländer. Utöver detta är det viktigt att förstå den historiska kontexten och hur pass visuella HBTQ-frågorna har varit i de olika länderna, för att på så vis kunna förstå och acceptera skillnader länder emellan utan att dra generaliserande och negativa uppfattningar till medborgarna i dessa länder om varför attityderna ser ut så som de gör. Mycket forskning (Steffens & Wagner, 2004; Nixon & Givens, 2011; Kalender, 2011; Dahl, 2011; Fouz-Hernández, 2011; Szulc, 2011) visar på att attityderna har utvecklats annorlunda i de olika policyregimerna. Där mycket pekar på att den socialdemokratiska och den sydeuropeiska välfärdsregimen är de mest accepterande, medan den postkommunistiska välfärdsregimen är den minst accepterande när det kommer till attityder mot homosexuella. Där emellan placerar sig den liberala- och den konservativa välfärdsregimen. Genom att välja fem stycken typländer kan jag alltså knyta ihop den sociokulturella dimensionens betydelse med olika policyutveckling inom Europa för att på så vis kunna utläsa en samvarians mellan dessa. Förhoppningen är att kunna utläsa ifall attityderna förbättrats över lag hos samtliga grupper inom EU, oavsett välfärdsregim eller sociokulturell dimension, eller om det skett en ökad polarisering mellan olika grupper inom EU där vissa grupper blivit mer positiva och andra grupper mer negativa.

Nedan följer en kortfattad genomgång av vad forskningen hittills har sagt om det sociala klimatet mot homosexuella i de valda typländerna. Spanien och Polen kommer att få en lite längre genomgång än de övriga länderna eftersom deras historia skiljer sig mer åt än övriga länder, samt att de kan ses som varandras motpoler vilket tydliggör attitydskillnader inom EU.

2.5.1 Den liberala välfärdsstaten: Storbritannien

I Storbritannien har HBTQ-rättigheter lagförts i och med Human Rights Act (1998) vilket i sin tur lett till ökade möjligheter för HBTQ-personers rätt till upprättelse vid fall av diskriminering på grund av sin sexualitet (Nixon & Givens, 2011: 41-42). Hunt och Jensen (2007) presenterar i en undersökning om unga HBTQ-individens upplevelser i brittiska skolor att 65 procent av unga HBTQ-personer i Storbritannien har upplevt direkt mobbing på grund av homofobi. Samma rapport från 2012 (Guasap, 2012) visar dock att denna siffra sjunkit till 55 procent vilket indikerar en liten förbättring i attityderna mot homosexuella inom Storbritannien. Dock ses fortfarande de mest negativa attityderna mot homosexuella komma från de tre största religiösa grupperna inom landet, det vill säga kristendomen, islam och judendomen (Nixon & Givens, 2011: 47).

2.5.2 Den konservativa välfärdsstaten: Tyskland

I Tyskland var det i och med att homoäktenskap tilläts i German Civil Partnership Act (2001) som det började lagstadgas om HBTQ-rättigheter i landet. Efter det följde även en ökning av att visualisera homosexualitet inom Tyskland, ett flertal TV-serier med HBTQ-fokus började sändas och även reklamer med HBTQ-personer blev ett vanligare inslag i det tyska samhället (Kalender, 2011: 76). Gällande attityderna mot homosexuella inom Tyskland så visar forskningen att kvinnor och yngre generationer är de som har mest positiva attityder gentemot homosexuella (Steffens & Wagner, 2004).

2.5.3 Den socialdemokratiska välfärdsstaten: Sverige

Sverige är i många fall ett föregångsland för HBTQ-rättigheter världen över. År 1944 legaliserades homosexuella relationer, 1979 beslöt Socialstyrelsen att homosexualitet inte längre skulle klassas som en mentalsjukdom, 1987 förbjöds diskriminering mot homosexuella, 1988 inkluderades homosexuella i sambolagen, 1995 tilläts homosexuella par registrera partnerskap och 2009 tilläts samkönade äktenskap i kyrkan – bara för att nämna några milstolpar i de svenska HBTQ-rättigheternas historia (Swedish Institute, 2016). Denna tidiga politisering av HBTQ-frågorna inom Sverige har med tiden lett till att samhället blivit öppnare och attityderna över lag blivit mer positiva inom Sverige än vad de är i många andra

länder, även om de klassiska grupperingarna av negativa attityder fortfarande existerar även inom Sverige (Dahl, 2011: 144).

2.5.4 Den sydeuropeiska välfärdsstaten: Spanien

Spanien är ett speciellt exempel på hur attityder mot homosexuella formats och som skiljer sig mycket åt från de övriga europeiska länderna. Innan 1950-talet fanns det ingen lagstiftning mot homosexualitet i Spanien, men 1954, under Francisco Francos diktatur, så kriminaliserades homosexualitet. Denna plötsligt striktare hållning från Francos regim ledde till en historiskt sett tidig mobilisering av HBTQ-rättighetsrörelser i Spanien, vilka kunde visa en stark enad front under 1970-talet när Spanien åter blivit en monarki. På så vis kunde denna rörelse redan då motivera Spaniens regering att ta bort flertalet av de homofobiska lagarna som funnits kvar efter Francos diktatur. De redan starka HBTQ-rörelserna i Spanien lyckades även under 80- och 90-talen att få till en spansk lagstiftning emot homofobi och diskriminering på grund av sexualitet, samt under mitten av 2000-talet att få igenom en lag som ger homosexuella par i Spanien rätten att både gifta sig och adoptera (Fouz-Hernández, 2011: 190). Den på 70-, 80-, och 90-talen relativt unga återbildade demokratin i Spanien öppnade upp mycket som varit förbjudet under Francos tid. Detta ledde till en ökad acceptans och mer positiva attityder inom många olika områden i det spanska samhället vilket i sin tur indirekt gynnade de sexuella minoriteterna i landet (Fouz-Hernández, 2011: 190). Denna nyfunna acceptans i det spanska samhället ledde till en tidig visualisering av homosexuella, vilket tidigare forskare sagt, bidrar starkt till ökande positiva attityder gentemot homosexuella. Under 90-talet var det också populärt med homosexuella karaktärer i många stora spanska tv-serier vilket också ökade samhällets acceptans (Fouz-Hernández, 2011: 191). Ytterligare en anledning till Spaniens vida acceptans till homosexualitet har att göra med den så kallade DINK-faktorn (Double Income, No Kids). Eftersom homosexuella par ofta hade var sin inkomstkälla och sällan hade egna barn så var detta redan tidigt en rikare målgrupp än den heterosexuella familjen. Detta ledde till att i storstäder som Madrid och Barcelona så nischade sig många spanska företag till gay-scenen och valde att öppet stötta sexuella minoriteter, för att på så vis kunna tjäna mer pengar på denna rikare målgrupp (Fouz-Hernández, 2011: 191).

2.5.5 Den postkommunistiska välfärdsstaten: Polen

Polen består av en väldigt homogen befolkning, över 90 procent av den polska befolkningen består av samma etnicitet och nationalitet samt delar samma språk och religion, där den katolska kyrkan fortfarande har stort inflytande över det polska samhället (Szulc, 2011: 159). Polen i sig har aldrig haft lagstiftning som kriminaliserar homosexualitet, men under historiens gång då Polen tillhört Sovjetunionen, Preussen och Österrike, har det alltid varit kriminellt med homosexualitet. Arvet från kommunismen har starka band till attityderna mot homosexuella inom Polen. Den sovjetiska kommunismen ogillade homosexuella män eftersom dessa framställdes som svaga och feminina vilket gjorde dem opålitliga och förrädiska, medan däremot homosexuella kvinnor sågs som maskulina och därför starka och lojala. Resultatet har blivit att inom Polen, och många andra postkommunistiska stater, är det mer accepterat att vara homosexuell och kvinna, än homosexuell och man (Szulc, 2011: 160). År 2004 förbjöds diskriminering på arbetsplatsen på grund av sexuell läggning av Polens regering, men detta är än så länge det enda moderna lagstiftade skyddet mot diskriminering av homosexuella i Polen (Szulc, 2011: 164-165). Attityderna inom Polen står fortfarande långt ifrån de attityder som finns i de västra delarna av Europa. Samkönade äktenskap är fortfarande olagligt i Polen, mycket på grund av kyrkans starka inflytande över det polska samhället (Szulc, 2011: 165). Av de fem typländerna säger tidigare forskning att Polen hyser de mest negativa attityderna mot homosexuella, detta till stor del på grund av det kommunistiska arvet och kyrkans stora inflytande i samhället (Szulc, 2011: 166).

3. Forskningsfrågor och hypotes

Syftet med denna studie är att undersöka hur attityderna gentemot homosexuella har utvecklats inom EU mellan åren 2002 och 2014. För att fånga in betydelsen av olika policykontext har jag valt att använda mig av en komparativ fallstudie med fem stycken typländer som representerar var sin policyregim. På detta vis hoppas jag kunna belysa hur attitydförändringarna skiljer sig åt mellan de olika policyregimerna men också hur den sociokulturella dimensionens ökade betydelse och policyförändringar har bidragit till denna attitydförändring.

Mina forskningsfrågor blir således: *Hur har attityderna mot homosexuella utvecklats från 2002 till 2014? Går det i denna utveckling att se en ökad polarisering mellan olika grupper? Skiljer sig denna utveckling åt mellan olika policyregimer?*

Till detta formulerar jag ett kriterium att dra slutsatser utifrån:

- 1) Den ökade politiseringen av den sociokulturella dimensionen återspeglas i en polarisering mellan olika grupper inom EU.

Mitt urval avgränsas till att undersöka fem stycken medlemsstater inom EU som var och en får representera ett typland. Dessa typländer är Storbritannien, Tyskland, Sverige, Spanien och Polen. Avgränsningen görs för att göra studien mer greppbar och genomförbar inom ramen för en kandidatuppsats där tiden är väldigt begränsad. Vidare blir resultaten tydligare när det presenteras hur attityderna skiljer sig åt mellan ett fåtal utvalda länder, snarare än över EU som helhet.

4. Metod och material

4.1 Val av metod

Till denna uppsats har jag valt att göra en kvantitativ metod genom en statistisk regressionsanalys med data inhämtat från ESS för åren 2002 och 2014. Jag kommer att använda mig av en OLS (Ordinary Least Square) linjär regressionsanalys. Detta eftersom det jag studerar är hur olika individegenskaper hänger samman med attityder till homosexuella, och hur dessa har förändrats från 2002 till 2014, samt hur utvecklingen skiljer sig åt mellan de olika typländerna. Genom att använda mig av ESS de valda åren får jag tillgång till datamängder som jag omöjligt hade kunnat samla in, sammanställa och analysera själv inom tiden för en kandidatuppsats. Då jag inte heller besitter de språkkunskaper som krävs för att genomföra en sådan omfattande intervju, eftersom intervjun alltid genomförs på respondentens lands huvudspråk för att få så tillförlitliga svar som möjligt, anser jag detta vara en bra lösning för forskare och studenter att kunna ta del av stora mängder tillförlitliga data för egna analyser

Den fråga jag använder som min beroende variabel är *"Gay men and lesbians should be free to live life as they wish"* (ESS1, 2002; ESS7, 2014) där respondenten kan välja att svara mellan fem olika alternativ, *Agree strongly*, *Agree*, *Neither Agree nor Disagree*, *Disagree* eller *Disagree strongly*. Jag kommer att fokusera på svarsalternativet *"Agree strongly"* som *uttalat positiv attityd* gentemot homosexuella och övriga svarsalternativ som *inte uttalat positiv attityd* gentemot homosexuella. Detta kanske ter sig märkligt vid en första anblick, men detta val är gjort för att öka reliabiliteten i materialet som jag kommer att analysera. Eftersom ESS genomförs som besöksintervjuer som hålls hemma hos respondenten så finns det en påtaglig risk att respondenten är medveten om vilken åsikt i denna fråga som är den förväntade åsikten utifrån samhällets synpunkt, men att denna åsikt inte överensstämmer med respondentens egna åsikt. I samtliga länder, förutom Polen, är det även *begränsad varians* då majoriteten av respondenterna har svarat antingen *Agree strongly* eller *Agree*, vilket kan vara en indikation på *social desirability*, alltså att respondenten svarar så som det är socialt förväntat av samhället att respondenten borde svara.

De flesta av mina variabler befinner sig på antingen nominal- eller ordinalskalenivå. Detta gör det egentligen olämpligt att använda sig av en linjär regressionsanalys eftersom en linjär regressionsanalys kräver att åtminstone den beroende variabeln befinner sig på intervallskalenivå. För att komma runt detta uppenbara problem så kodar jag om samtliga variabler jag kommer att testa för, både den beroende variabeln och mina oberoende variabler, till dummy-variabler. Detta kommer att beskrivas mer utförligt under kapitel 4.3 *Beroende och oberoende variabler*. Genom att dummy-koda mina variabler på detta vis öppnar jag upp möjligheten att genomföra en linjär regressionsanalys för att undersöka min frågeställning. Samtliga variabler blir då dikotomier och lägger sig på intervallskalenivån, vilket enligt Sundell (2011) gör att det lämpar sig väl med en linjär regressionsanalys. Sundell (2011) skriver också att det knappt är någon skillnad i resultaten mellan en linjär och en logistisk regressionsanalys vilket antyder att det inte lär bli någon större differens i mitt resultat på grund av mitt val att genomföra en linjär regressionsanalys.

Då jag genomför en komparativ fallstudie med fem typländer inom EU som representerar var sin policyregim så kommer det bara att gå att dra generella slutsatser från min forskning. Detta möjliggör att genomföra en jämförelse policyregimer emellan, men resultaten ska inte ses som slutgiltiga för alla länder inom en policyregim eftersom jag inte gör någon jämförelse mellan flera stater av samma policyregim. Jag kommer alltså bara kunna dra en generaliserande slutsats om att policyregimer är relevant för attityderna, men mer forskning kommer behövas i framtiden för att styrka eller motbevisa de resultat jag kommer fram till.

4.2 Viktning

Inför regressionsanalysen så har datamaterialet viktats efter designvikt (*Design Weight* i ESS). Detta görs för att det vid bortfall kan vara så att vissa grupper svarat i större utsträckning än andra. Genom att vikta materialet så undviker jag en snedfördelning av resultaten vilket därav ökar reliabiliteten i forskningen.

4.3 Beroende och oberoende variabler

Min beroende variabel är som tidigare nämnts *Gay men and lesbians should be free to live life as they wish*. För att operationalisera denna variabel har jag valt att koda om den så att svarsalternativet *Agree strongly* får värde 1, allt annat värde 0. Detta ger mig alltså en

dikotom variabel där jag kan mäta uttalat positiva attityder som ett plusvärde, samtidigt som icke uttalat positiva attityder mäts med ett minusvärde.

Min enda variabel som redan från början är en dikotomi är också min första oberoende variabel, *Gender*. Den är i ESS från början kodad så att 1 betyder *Man* och 2 betyder *Kvinna*. För att operationalisera denna så kodar jag om den till en dummy-variabel där "*Kvinna*" får värde 1 och "*Man*" får värde 0. Detta val är gjort för att kvinnor, enligt tidigare forskning, generellt sett hyser mer positiva attityder mot homosexuella än vad män gör. På detta sätt använder jag *män* som referenskategori och kan alltså utläsa att ett positivt värde på B-koefficienten betyder att kvinnor har högre acceptans och mer positiva attityder mot homosexuella än vad män har.

För att operationalisera min andra oberoende variabel som är ålder (*Age*), har jag valt att koda om denna till fyra stycken dummy-variabler. Valet av fyra åldersindelningar har dels att göra med att jag vill begränsa datamängden i den utsträckning det är möjligt för att den fortfarande ska vara hanterbar, men också för att det inte blir särskilt stora skillnader i attityder mellan varje år, utan snarare är en generationsfråga. Respondenterna i ESS är mellan 15 och 100 år gamla. För att särskilja åldersgrupperna har jag valt att dummy-koda dessa i fyra stycken kategorier. De som är 15 till 30 år gamla, 31 till 48 år gamla, 49 till 65 år gamla och 66 till 100 år gamla. Den sista åldersgruppen, 66 till 100, innehåller fler årtal men färre respondenter per år, vilket är anledningen till varför dessa slås ihop till en bredare åldersgrupp.

För att operationalisera min tredje oberoende variabel som heter *Placement on left right scale* i ESS, har jag kodat om denna till tre stycken dummy-variabler. Denna skala sträcker sig från 0 till 10, där 0 betyder att respondenten placerar sig längst till vänster, 5 betyder att respondenten placerar sig i mitten, och 10 betyder att respondenten placerar sig längst till höger. Omkodningen har gått till så att 0-4 räknas till vänster, 5 räknas som mitten och 6-10 räknas till höger. På så vis har jag fått tre stycken dummy-variabler som representerar vänster, mitten och höger. Mittenvärdet, 5, innehåller flest respondenter vilket är varför den får stå som egen variabel.

Operationaliseringen av min fjärde oberoende variabel var knepigare att genomföra än de tidigare variablerna. För ESS1 (2002) så går inte alla länders svarsalternativ att överföras till ISCED (International Standard Classification of Education) vilket är varför variabeln *Highest*

level of education har använts för 2002. För ESS7 (2014) däremot så går variabeln *Highest level of education, ES – ISCED* att använda, denna är också mer lik den valda variabeln från ESS1 än vad *Highest level of education*-variabeln är för ESS7 (då European Social Survey har ändrat svarsalternativen i denna fråga mellan de valda åren). För ESS1 har operationaliseringen gått till så att *Ej högutbildade* inkluderar svarsalternativ 1-3 och *Högutbildade* inkluderar svarsalternativ 4-5. För ESS7 räknas *Ej högutbildade* som svarsalternativ 1-4 och *Högutbildade* som svarsalternativ 5-7. På så vis får jag två stycken dummy-variabler för varje år som motsvarar varandra så gott det går.

Operationaliseringen av min femte oberoende variabel, *How religious are you*, har gått till som följer. På en 11-gradig skala där 0 representerar inte alls religiös och 10 representerar mycket religiös har dummy-kodningen gått till så att: *Inte religiös* räknas för svarsalternativ 0, *Lite religiös* räknas för svarsalternativ 1-3, *Medel religiös* räknas för svarsalternativ 4-7, samt *Mycket religiös* som räknas för svarsalternativ 8-10. Nu har jag alltså även fyra stycken dummy-variabler som representerar den oberoende variabeln religiositet hos respondenterna.

Under operationaliseringen av min sjätte oberoende variabel, *Domicile, respondent's description*, så har vissa grupper behövt slås ihop för att få ett jämnare antal respondenter i varje grupp. Grupperna har slagits ihop så att *Storstad* och *Förort till storstad* ingår i en grupp (kallad *Storstad*), *Mindre stad*, vilket var vad flest respondenter bodde i, fick fortsätta vara en egen grupp, och *Landsbygd* och *Glesbygd* fick ingå i samma grupp (kallad *Landsbygd*). På så vis har jag fått tre stycken dummy-variabler som representerar den oberoende variabeln urbanitet eller ruralitet.

Min sjunde och sista oberoende variabel var knepigare än de tidigare att koda om. Orginalkodningen i datan skiljer sig nämligen mellan ESS1 (2002) och ESS7 (2014). Denna variabel ska så gott det går motsvara klasskillnaders påverkan på attityder. Eftersom inkomst och utgifter skiljer sig markant åt mellan länderna inom EU så var dessa inte särskilt representativa att mäta utifrån (mina första resultat visade på att en klar majoritet i Sverige räknades som höginkomsttagare när detta jämfördes med Polen där nästan alla räknades som låginkomsttagare). Därför valde jag att titta på frågan som heter *Occupation* i ESS där respondenten får ange vad denne arbetar med. Utifrån detta går det att placera in respondenten i olika yrkeskategorier där första kategorin står för de mest välbetalda och med störst inflytande och sedan nedåt i fallande ordning. För att demonstrera operationaliseringen

kommer jag att börja med det ena datasetet för att sedan gå över till det andra då värdena i dessa skiljde sig åt mellan åren. **ESS1 (2002):** *Managers* (värde 1000-1319). *Professionals* (värde 2000-2470). *Semi-Professionals* (värde 3000-4223). *Service Workers* (värde 5000-5220). *Manual Workers* (värde 6000-9330). Bortfall: *Armed Forces* (värde 100). **ESS7 (2014):** *Managers* (värde 1000-1439). *Professionals* (värde 2000-2695). *Semi-Professionals* (värde 3000-4419). *Service Workers* (värde 5000-5419). *Manual Workers* (värde 6000-9629). Bortfall: *Armed Forces* (värde 0-310). På detta sätt får jag alltså fem stycken dummy-variabler var för båda dataseten som representerar den oberoende variabeln klass.

Avslutningsvis har jag även med de fem länder som jag ska undersöka i min analys som oberoende variabler. I SPSS har jag begränsat datan till att enbart innefatta de fem länderna som jag har med i min analys, vilket gör att 0-värdena enbart representeras av de andra fyra länderna som inte blivit omkodade till värde 1. Hade jag inte gjort på det här sättet så hade 0-värdet istället representerat hela EU vilket hade gjort analysen otillförlitlig eftersom jag enbart tittar på mina fem valda länder. Operationaliseringen har gått till så att *Storbritannien*=GB har kodats om till en dummy-variabel som fått värde 1, de fyra andra länderna värde 0. Likadant har dummy-kodningen gått till för *Tyskland*=DE, *Sverige*=SE, *Spanien*=ES och *Polen*=PL. På så vis får jag alltså fram fem stycken dummy-kodningar, ett för varje land. Dessa landsvariabler tas inte med när jag analyserar länderna land för land, utan enbart i den sista analysen när jag analyserar alla förklaringsfaktorer och alla länder samtidigt. För enkelhetens skull kommer de tidigare oberoende variablerna inte att presenteras i den sista tabellen (Tabell 5.6) utan denna kommer enbart att fokusera på skillnaderna mellan länderna.

4.5 Urval av länder och grupper

Med bakgrund av Esping-Andersens (1990) tre välfärdsregimer, samt Karamessini (2007) och Fengers (2007) kritik av dessa, så kommer attityderna gentemot homosexuella att undersökas utifrån fem stycken typländer som får representera de olika välfärdsregimerna. Detta görs för att få med en något så när rättvis representation av attitydskillnaderna gentemot homosexuella som finns inom EU. Utöver detta kommer jag baserat på tidigare forskning också att titta på vilka grupper i dessa typländer som har mest positiva respektive mest negativa attityder gentemot homosexualitet och hur dessa attityder utvecklats över tid. De valda länderna för min analys är Storbritannien, Tyskland, Sverige, Spanien och Polen. Valet av just dessa länder grundar sig i att de var och en representerar var sin välfärdsregim, och därför lämpar

sig för att genomföra en komparativ fallstudie utifrån, för att på så vis kunna jämföra hur opinionsutvecklingen har sett ut i dessa typländer. Till detta har jag även med ett flertal oberoende variabler som grundar sig i tidigare forskning om vad som påverkar attityder mot homosexuella eller är viktiga för den sociokulturella dimensionen. Dessa är kön, ålder, placering på vänster/höger-skalan, utbildningsnivå, religiositet, urbanitet/ruralitet och klass.

Från början övervägde jag om jag skulle ha med hela EU och göra en analys över hur attityderna gentemot homosexuella skiljer sig åt mellan de olika medlemsländerna. Detta för att kunna rangordna länderna utifrån det land som hyser mest positiva attityder till homosexuella i en fallande ordning ner till det land som hyser mest negativa attityder till homosexuella. Problemet med detta var dock att om jag skulle ha med mina kontrollvariabler för varje land så skulle analysarbetet bli alldeles för stort och kvalitén på analysen hade blivit lidande. Därför valde jag att istället titta på olika delar av EU där ett land får representera övriga länder som tillhör samma typ av välfärdsregim.

I inledningen av arbetets gång övervägde jag även om jag skulle ha haft med de tre största religionerna i EU (kristendom, judendom och islam) i analysen. Detta eftersom mycket forskning pekar på att religion är en stor bidragande faktor till varför många grupper fortfarande hyser negativa attityder gentemot homosexualitet inom EU. Jag valde dock bort detta eftersom jag inte vill flytta fokus från det faktiska ämnet som inte går ut på att jämföra religioner med varandra, utan att undersöka hur attityderna mot homosexuella har utvecklats över tid och vad det är som påverkar dessa attityder. Därför har jag nöjt mig med variabeln religiositet som inkluderar religion över lag men inte gör skillnad mellan religionerna.

Mycket av den forskning som jag har baserat min uppsats på belyser vikten av visualisering av homosexuella som en stark bidragande faktor till attitydförändringar gentemot dessa inom EU. I ESS, som jag har valt att basera min studie på, finns det dock ingen fråga som belyser detta, alltså hur pass mycket kontakt respondenten haft med homosexuella, antingen via olika typer av medier eller via personlig kontakt. Av den anledningen har jag valt att inte ha med en oberoende variabel om detta att testa emot, eftersom det skulle kräva att jag analyserar data från andra håll vilket skulle göra arbetet alldeles för stort för att passa inom ramen för en kandidatuppsats.

4.6 Vetenskaplig utgångspunkt

Eftersom min studie bygger på kvantitativa mätbara data så är den positivistisk, eftersom en hermeneutisk studie snarare handlar om att tolka litteratur eller andra skriftliga källor (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007: 249; Gilje & Grimen, 2007: 171) så kan jag inte påstå att mitt material går att användas på det sättet. Då mitt syfte är att undersöka hur attityderna mot homosexuella har utvecklats inom EU så är det en teoriprovande studie (Esaiasson et al., 2007: 42) som jag genomför, där jag utifrån min hypotes försöker testa om teorierna går att bevisa i mitt kvantitativa material. Då jag har en positivistisk utgångspunkt i min undersökning där jag kommer analysera mina resultat i tabeller för att kunna dra slutsatser utifrån dessa så bedrivs min forskning induktivt (Esaiasson et al., 2007: 124). Dock ska det noteras att både induktiv och deduktiv metod går in i varandra och det är sällan som forskning bedrivs uteslutande ur en metod (Dahlgren & Florén, 1996: 181), därför kan det även sägas att det kommer att finnas en deduktiv ansats i min forskning eftersom jag använder mig av tidigare teorier när jag ställer upp mina hypoteser. De valda åren beror på att mycket forskning har visat på en ökad betydelse av den sociokulturella dimensionen i Europa under det senaste årtiondet (Kriesi et al., 2006; Van der Brug & Van Spanje, 2009).

4.7 Kritisk granskning av metoden

ESS data baseras på samtalsintervjuer som genomförs med omkring 2000 personer (n) från varje land som undersökningen genomförs i. Denna siffra kan dock variera eftersom de som avböjer att ställa upp på en intervju inte ersätts av nya intervjuobjekt. Datan är statistiskt representativ för befolkningen över 15 år i länderna som deltagit i studien. ESS har använts för att undersöka attityder och beteenden hos befolkningen sedan 2002 (ESS1) när första undersökningen genomfördes. Sedan dess har ytterligare sex undersökningar genomförts till 2014 när den senaste publicerade undersökningen (ESS7) genomfördes. Datan i ESS genomgår flera kontroller både under insamlandet och sedan igen under sammanställandet av materialet vilket gör att det är god tillförlitlighet till materialet. Då samtliga länder vid båda mina undersökningstillfällen haft över 1000 respondenter (n), lägst antal var det för Polen 2014 med 1608 respondenter (n), så anser jag materialet vara tillräckligt representativt för de statistiska samband jag avser att undersöka. Eftersom mitt material finns tillgängligt på ESS hemsida för allmänheten samt att mina variabler och tillvägagångssätt är tydligt beskrivna

ovan så går det alltså för gemene man att testa denna studie intersubjektivt vilket gör att denna studie erhåller hög reliabilitet (Esaiasson et al., 2007: 63).

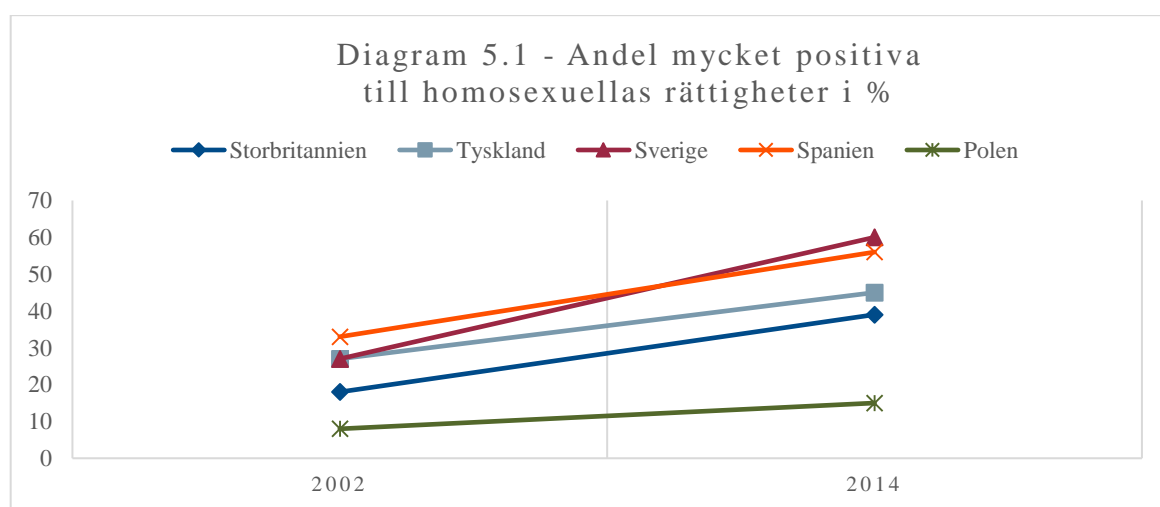
Trots detta bör det påpekas att ESS genomförs hemma hos respondenten på respektive lands huvudspråk, vilket kan ha inverkan på resultaten. Både frågor och svar riskerar att tolkas olika av respondenten och intervjuaren utifrån vilken förståelse dessa har. Det finns även en risk för att svaren översätts felaktigt under sammanställningen. ESS är dock ändå den största attitydmätande databasen inom EU vilket gör att jag anser den vara både tillräckligt erkänd och tillförlitlig för att basera min forskning på, samt att ESS har flera kontrollnivåer innan materialet publiceras för att säkerställa den statistiska trovärdigheten i materialet (ESS, 2016).

Utifrån tidigare forskning om attityder mot homosexuella, samt vad som påverkas av den sociokulturella dimensionen, har jag valt ut de variabler jag finner relevanta för min forskning. Resultaten ska dock inte ses som problemfria eftersom det finns problematik med definitionen och tolkningen av en del av variablerna. De i särklass mest problematiska variablerna är dem om placering på vänster/höger-skalan och religiositet. Detta eftersom båda är skalor med elva steg vilket gör att jag behövt dummy-koda om dessa till var sin skala med tre, respektive fyra steg istället. Själva omkodningen i sig är inte problematisk, men vad som betecknas som just vänster eller höger, samt hur mycket ”våldigt religiös” innebär kan skilja sig åt mycket mellan olika personer. Det finns sätt att försöka komma runt detta, men eftersom det jag intresserar mig för är attityder hos befolkningen så är det alltså deras åsikter som väger högst i min beroende variabel. Av denna anledning har jag valt att även ta med deras åsikter angående sig själva i dessa två fall som oberoende variabler. Det blir alltså respondentens subjektiva uppfattning som ligger till grund, både i den beroende och de oberoende variablerna i de fall när svaret inte är givet (som det är vid exempelvis ålder, kön och utbildning). Mina oberoende variabler bidrar även till att kontrollera för fler förklaringsmodeller samt möjliggör att se om det finns ett samband länderna emellan eller inte.

Avslutningsvis kan det också argumenteras för att fler än två tillfällen borde ha använts för att genomföra analysen, men eftersom jag inte avser att förklara vid vilken tidpunkt som attityderna mot homosexuella börjat förändras i de valda länderna, utan enbart titta på hur dessa attityder har kommit att förändras från första mätningstillfället (2002) till det senaste mätningstillfället (2014) så har jag valt bort detta.

5. Resultat

Det jag vill ha svar på i min undersökning är hur utvecklingen av attityder mot homosexuella har sett ut från 2002 till 2014. Därtill vill jag veta om det är möjligt att se en skillnad mellan olika policyregimer och om den ökade politiseringen av den sociokulturella dimensionen också återspeglas i en ökad polarisering mellan olika grupper i attityder mot homosexuella. För min beroende variabel *Gay men and lesbians should be free to live their own life as they wish*, så ser utvecklingen för de som har svarat *Agree strongly* mellan 2002 och 2014 i de valda länderna ut som presenteras i Diagram 5.1.

Källa: European Social Survey: ESS1 (2002); ESS7 (2014).

Vad vi kan utläsa ur diagrammet är att samtliga länder har blivit mer positivt inställda till homosexualitet, men att utvecklingen har gått olika snabbt i de olika policyregimerna. Storbritannien har gått från 18% till 39%, Tyskland från 27% till 45%, Sverige från 27% till 60%, Spanien från 33% till 56%, och Polen har gått från 8% till 15%. Utvecklingen tycks alltså ha gått ungefär likadant till i Storbritannien, Tyskland och Spanien där vi kan mäta en ökning med omkring 20 procentenheter. De länder som sticker ut är Sverige där ökningen skett med över 30 procentenheter, och Polen där ökningen skett med enbart 7 procentenheter. Här ser vi alltså svar på min första forskningsfråga, utvecklingen har gått framåt och samtliga länder i min analys har blivit mer positivt inställda till homosexualitet. Vi kan också utläsa att utvecklingen gått olika fort i de olika policyländerna.

Nu är det dags att gå in djupare och analysera varje enskilt land. För det behöver jag genomföra en linjär regressionsanalys per år och per land. Det blir alltså två analyser per land som kommer presenteras intill varandra. För att det ska gå att genomföra en linjär regressionsanalys krävs det att det alltid finns en referensgrupp som de andra grupperna mäts emot. Till mina regressionsanalyser har jag därför valt att ha *"kön"* – *Man*, *"ålder"* – *15-30*, *"politisk placering"* – *Vänster*, *"utbildningsnivå"* – *Ej högutbildad*, *"religiositet"* – *Mycket religiös*, *"urbanitet/ruralitet"* – *Storstad* och *"klass"* – *Manual workers* som referensgrupper. Dessa grupper tas alltså inte med i analysen men kan ändå räknas ut eftersom övriga grupper kommer få ett plus- eller minusvärde som är baserat på hur pass mycket mer positiva eller mer negativa dessa grupper är än referensgruppen.

Resultatvärdena är B-koefficienten som är skriven i decimalform, exempel: 0,123, genom att multiplicera detta tal med 100 går det att räkna ut procenten som är resultatet. I nämnda exempel hade procenten blivit 12,3%. På detta vis går det alltså att utifrån tabellerna utläsa hur många procent mer eller mindre positivt inställd vald grupp är än vad referensgruppen är.

För att presentera resultaten av regressionsanalyserna så kommer varje land presenterats i var sin tabell med de båda årtalen (Tabell 5.1-5.5). Detta underlättar överblicken för att kunna se hur utvecklingen sett ut från 2002 till 2014 i de valda typländerna, men försvårar möjligheten att snabbt kunna jämföra hur attityderna skiljer sig åt mellan länderna. För den intresserade granskaren av denna uppsats kommer det i sista kapitlet, *Bilagor*, att finnas två stycken tabeller (Tabell B1 och B2) där resultaten presenteras år för år och de fem länderna är uppställda intill varandra.

Som sista analys presenteras även en sammanfattad tabell (Tabell 5.6) av en regressionsanalys för 2002 och 2014 där länderna har inkluderats i regressionen tillsammans med kontrollvariablerna, dessa har Tyskland som referensland och Tyskland finns därför inte med som oberoende variabel. Eftersom kontrollvariablerna för denna analys redan kommer ha presenterats i de fem tidigare tabellerna (Tabell 5.1-5.5) så kommer dessa att vara bortplockade ur denna tabell. Nedan kommer resultaten för valda välfärdsregimer att presenteras i fem stycken tabeller (Tabell 5.1-5.5) där jag kommer jämföra de valda åren för att se om det går att utröna en ökad politisering av den sociokulturella dimensionen samt en ökad polarisering mellan olika grupper.

5.1 Resultat: Attityder mot homosexuella i Storbritannien

För tabell 5.1 presenteras resultaten för attitydutvecklingen mellan olika grupper inom Storbritannien. Under kolumnen *Tendens* presenteras förändringen mellan de jämförda åren.

Tabell 5.1 – Resultat: Förändring i attityder gentemot homosexuella inom Storbritannien. Likadan modell för varje år. Linjär regressionsanalys med dummy-variabler.

Attityder mot homosexuella i Storbritannien			
	2002	2014	Tendens
Konstant	0,252*** (0,034)	0,400*** (0,039)	+ 0,148
Kön (ref. Man)			
Kvinna	0,061*** (0,061)	0,115*** (0,020)	+ 0,054
Ålder (ref. 15-30)			
31-48	-0,064** (0,023)	-0,148*** (0,029)	- 0,084
49-65	-0,171*** (0,024)	-0,213*** (0,029)	- 0,042
66+	-0,183*** (0,023)	-0,348*** (0,031)	- 0,165
Placering politik (ref. Vänster)			
Mitten	-0,038 (0,020)	-0,085*** (0,022)	- 0,047
Höger	-0,076*** (0,022)	-0,136*** (0,024)	- 0,060
Utbildning (ref. Ej högutbildad)			
Högutbildad	0,021 (0,021)	0,045* (0,022)	+ 0,024
Religiositet (ref. Mycket religiös)			
Inte alls religiös	0,083** (0,028)	0,269*** (0,029)	+ 0,186
Lite religiös	0,032 (0,023)	0,137*** (0,026)	+ 0,105
Medel religiös	0,040 (0,023)	0,070* (0,028)	+ 0,030
Urbanitet/ruralitet (ref. Storstad)			
Mindre stad	-0,055** (0,020)	-0,014 (0,022)	+ 0,041
Landsbygd	-0,044* (0,022)	-0,053* (0,041)	- 0,009
Klass (ref. Manual Workers)			
Managers	0,046 (0,029)	0,096** (0,037)	+ 0,050
Professionals	0,105*** (0,031)	0,119*** (0,031)	+ 0,014
Semi-Professionals	0,033 (0,024)	0,075** (0,027)	+ 0,042
Service Workers	0,030 (0,025)	0,069* (0,029)	+ 0,039
N	2052	2264	
Adjusted R ²	0,068	0,158	+ 0,090

Kommentar: *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001. Standardfel inom parenteser.

Källa: European Social Survey 2002 (ESS1) & European Social Survey 2014 (ESS7).

5.2 Resultat: Attityder mot homosexuella i Tyskland

För tabell 5.2 presenteras resultaten för attitydutvecklingen mellan olika grupper inom Tyskland. Under kolumnen *Tendens* presenteras förändringen mellan de jämförda åren.

Tabell 5.2 – Resultat: Förändring i attityder gentemot homosexuella inom Tyskland. Likadan modell för varje år. Linjär regressionsanalys med dummy-variabler.

Attityder mot homosexuella i Tyskland			
	2002	2014	Tendens
Konstant	0,432*** (0,030)	0,525*** (0,033)	+ 0,093
Kön (ref. Man)			
Kvinna	0,084*** (0,017)	0,143*** (0,018)	+ 0,059
Ålder (ref. 15-30)			
31-48	-0,158*** (0,023)	-0,126*** (0,026)	+ 0,032
49-65	-0,281*** (0,024)	-0,185*** (0,025)	+ 0,096
66+	-0,363*** (0,026)	-0,346*** (0,027)	+ 0,017
Placering politik (ref. Vänster)			
Mitten	-0,104*** (0,018)	-0,099*** (0,020)	+ 0,005
Höger	-0,126*** (0,021)	-0,128*** (0,022)	- 0,002
Utbildning (ref. Ej högutbildad)			
Högutbildad	0,014 (0,020)	0,030 (0,021)	+ 0,016
Religiositet (ref. Mycket religiös)			
Inte alls religiös	0,079*** (0,024)	0,133*** (0,026)	+ 0,054
Lite religiös	0,041* (0,021)	0,116*** (0,023)	+ 0,075
Medel religiös	0,002 (0,022)	0,055** (0,023)	+ 0,053
Urbanitet/ruralitet (ref. Storstad)			
Mindre stad	-0,024 (0,018)	-0,084*** (0,021)	- 0,060
Landsbygd	-0,024 (0,020)	-0,088*** (0,022)	- 0,064
Klass (ref. Manual Workers)			
Managers	0,053 (0,040)	0,007 (0,038)	- 0,046
Professionals	0,138*** (0,030)	0,136*** (0,031)	- 0,002
Semi-Professionals	0,060** (0,020)	0,113*** (0,023)	+ 0,053
Service Workers	0,086*** (0,026)	0,005 (0,029)	- 0,081
N	2919	3033	
Adjusted R ²	0,122	0,130	+ 0,008

Kommentar: *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001. Standardfel inom parenteser.

Källa: European Social Survey 2002 (ESS1) & European Social Survey 2014 (ESS7).

5.3 Resultat: Attityder mot homosexuella i Sverige

För tabell 5.3 presenteras resultaten för attitydutvecklingen mellan olika grupper inom Sverige. Under kolumnen *Tendens* presenteras förändringen mellan de jämförda åren.

Tabell 5.3 – Resultat: Förändring i attityder gentemot homosexuella inom Sverige. Likadan modell för varje år. Linjär regressionsanalys med dummy-variabler.

Attityder mot homosexuella i Sverige			
	2002	2014	Tendens
Konstant	0,383*** (0,037)	0,429*** (0,044)	+ 0,046
Kön (ref. Man)			
Kvinna	0,152*** (0,021)	0,135*** (0,022)	- 0,017
Ålder (ref. 15-30)			
31-48	-0,183*** (0,026)	-0,105*** (0,032)	+ 0,078
49-65	-0,236*** (0,027)	-0,199*** (0,031)	+ 0,037
66+	-0,238*** (0,031)	-0,369*** (0,032)	- 0,131
Placering politik (ref. Vänster)			
Mitten	-0,049 (0,025)	-0,044 (0,029)	+ 0,005
Höger	-0,043 (0,022)	-0,044 (0,024)	- 0,001
Utbildning (ref. Ej högutbildad)			
Högutbildad	0,046 (0,029)	0,093*** (0,026)	+ 0,047
Religiositet (ref. Mycket religiös)			
Inte alls religiös	0,042 (0,032)	0,241*** (0,034)	+ 0,199
Lite religiös	0,001 (0,026)	0,136*** (0,032)	+ 0,135
Medel religiös	-0,064* (0,029)	0,107** (0,035)	+ 0,171
Urbanitet/ruralitet (ref. Storstad)			
Mindre stad	-0,064** (0,023)	-0,007 (0,025)	+ 0,057
Landsbygd	-0,056* (0,024)	-0,016 (0,027)	+ 0,040
Klass (ref. Manual Workers)			
Managers	0,071 (0,047)	0,165*** (0,049)	+ 0,094
Professionals	0,130*** (0,036)	0,236*** (0,035)	+ 0,106
Semi-Professionals	0,050 (0,026)	0,141*** (0,032)	+ 0,091
Service Workers	0,037 (0,029)	0,137*** (0,032)	+ 0,100
N	1995	1786	
Adjusted R ²	0,110	0,189	+ 0,079

Kommentar: *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001. Standardfel inom parenteser.

Källa: European Social Survey 2002 (ESS1) & European Social Survey 2014 (ESS7).

5.4 Resultat: Attityder mot homosexuella i Spanien

För tabell 5.4 presenteras resultaten för attitydutvecklingen mellan olika grupper inom Spanien. Under kolumnen *Tendens* presenteras förändringen mellan de jämförda åren.

Tabell 5.4 – Resultat: Förändring i attityder gentemot homosexuella inom Spanien. Likadan modell för varje år. Linjär regressionsanalys med dummy-variabler.

Attityder mot homosexuella i Spanien			
	2002	2014	Tendens
Konstant	0,288*** (0,042)	0,486*** (0,043)	+ 0,198
Kön (ref. Man)			
Kvinna	0,076*** (0,022)	0,072*** (0,022)	- 0,004
Ålder (ref. 15-30)			
31-48	-0,087** (0,030)	-0,028 (0,031)	+ 0,059
49-65	-0,142*** (0,033)	-0,062 (0,032)	+ 0,080
66+	-0,261*** (0,034)	-0,265*** (0,035)	- 0,004
Placering politik (ref. Vänster)			
Mitten	-0,024 (0,026)	-0,047 (0,026)	- 0,023
Höger	-0,085** (0,030)	-0,150*** (0,029)	- 0,065
Utbildning (ref. Ej högutbildad)			
Högutbildad	0,034 (0,032)	-0,018 (0,030)	- 0,052
Religiositet (ref. Mycket religiös)			
Inte alls religiös	0,245*** (0,041)	0,263*** (0,036)	+ 0,018
Lite religiös	0,156*** (0,031)	0,095** (0,031)	- 0,061
Medel religiös	0,088** (0,030)	0,051 (0,030)	- 0,037
Urbanitet/ruralitet (ref. Storstad)			
Mindre stad	-0,011 (0,029)	0,050 (0,029)	+ 0,061
Landsbygd	0,025 (0,026)	0,040 (0,027)	+ 0,015
Klass (ref. Manual Workers)			
Managers	-0,074 (0,061)	0,102 (0,054)	+ 0,176
Professionals	0,065 (0,052)	0,137*** (0,042)	+ 0,072
Semi-Professionals	0,025 (0,035)	0,128*** (0,031)	+ 0,103
Service Workers	0,034 (0,035)	0,013 (0,031)	- 0,021
N	1729	1924	
Adjusted R ²	0,099	0,127	+ 0,028

Kommentar: *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001. Standardfel inom parenteser.

Källa: European Social Survey 2002 (ESS1) & European Social Survey 2014 (ESS7).

5.5 Resultat: Attityder mot homosexuella i Polen

För tabell 5.5 presenteras resultaten för attitydutvecklingen mellan olika grupper inom Polen.

Under kolumnen *Tendens* presenteras förändringen mellan de jämförda åren.

Tabell 5.5 – Resultat: Förändring i attityder gentemot homosexuella inom Polen. Likadan modell för varje år. Linjär regressionsanalys med dummy-variabler.

Attityder mot homosexuella i Polen			
	2002	2014	Tendens
Konstant	0,105*** (0,021)	0,066* (0,033)	- 0,039
Kön (ref. Man)			
Kvinna	0,000 (0,012)	0,043* (0,019)	+ 0,043
Ålder (ref. 15-30)			
31-48	-0,016 (0,015)	0,075** (0,024)	+ 0,091
49-65	-0,027 (0,016)	0,059* (0,025)	+ 0,086
66+	-0,038* (0,019)	0,035 (0,028)	+ 0,073
Placering politik (ref. Vänster)			
Mitten	0,022 (0,014)	-0,068** (0,022)	- 0,090
Höger	0,010 (0,015)	-0,031 (0,022)	- 0,041
Utbildning (ref. Ej högutbildad)			
Högutbildad	-0,007 (0,021)	0,012 (0,028)	+ 0,019
Religiositet (ref. Mycket religiös)			
Inte alls religiös	0,128*** (0,040)	0,263*** (0,051)	+ 0,135
Lite religiös	0,069*** (0,019)	0,160*** (0,026)	+ 0,091
Medel religiös	0,025 (0,014)	0,047* (0,021)	+ 0,022
Urbanitet/ruralitet (ref. Storstad)			
Mindre stad	-0,050** (0,016)	0,002 (0,024)	+ 0,052
Landsbygd	-0,064*** (0,016)	-0,027 (0,023)	+ 0,037
Klass (ref. Manual Workers)			
Managers	0,048* (0,024)	0,029 (0,033)	- 0,019
Professionals	-0,006 (0,033)	0,050 (0,039)	+ 0,056
Semi-Professionals	0,038* (0,018)	0,000 (0,025)	- 0,038
Service Workers	-0,005 (0,023)	0,027 (0,029)	+ 0,032
N	2110	1608	
Adjusted R ²	0,027	0,050	+ 0,023

Kommentar: *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001. Standardfel inom parenteser.

Källa: European Social Survey 2002 (ESS1) & European Social Survey 2014 (ESS7).

5.6 Analys av resultaten

I Tabell 5.1 visas utvecklingen i Storbritannien där det går att utläsa att de flesta av de oberoende variablerna för 2014 visar ett starkare samband vilket tyder på en ökad polarisering. Särskilt kan noteras att kvinnor blivit mer positiva i snabbare takt än vad män har blivit, polariseringen mellan äldre och yngre generationer har blivit mer påtaglig, polariseringen i attityderna mellan de som placerar sig till vänster och de som placerar sig till höger har ökat, högutbildade har blivit en aning mer positiva än de som inte är högutbildade, polariseringen mellan de som inte är religiösa och de som är mycket religiösa fortsätter att öka, signifikansen har försvunnit i attityderna mellan de som bor i storstäderna och de som bor i mindre städer, samt att samtliga klasser blivit mer positiva än vad referensgruppen Manual Workers har blivit.

Samma mönster går att se i Tyskland vilket framgår av Tabell 5.2 med undantaget att det inte finns någon signifikant skillnad mellan de som är och inte är högutbildade, storstadsbor har blivit mer positiva i sina attityder än de som bor i mindre städer och på landsbygden, samt att Professionals och Semi-Professionals är de klasser som blivit mer positiva medan övriga klasser blivit mindre positiva. Det sistnämnda skulle dock kunna betyda att referensgruppens positivitet kommit upp i nivå med grupperna Managers och Service Workers.

Även i Sverige är mönstret snarlikt vilket framgår av Tabell 5.3. Det som sticker ut är att skillnaden i attityder mellan män och kvinnor har minskat, skillnaden mellan de som placerar sig till vänster eller höger är inte signifikant, högutbildade är en aning mer positiva än de som inte är högutbildade, attitydskillnader inom urbanitet/ruralitet är inte längre signifikanta och som i Storbritannien så har samtliga klasser blivit mer positivt inställda än vad referensgruppen Manual Workers är.

Mönstret återspeglas även i Spanien vilket framgår i Tabell 5.4. Det som sticker ut är att samtliga generationer blivit mer positiva förutom den äldsta generationen, det finns ingen signifikant skillnad mellan högutbildade och de som inte är högutbildade, det är ingen signifikant skillnad i urbana och rurala områden, samt att samtliga klasser blivit mer positivt inställda.

I Polen å andra sidan så går det inte att utläsa ett liknande mönster som i de övriga länderna. I Tabell 5.5 går det istället att se att mellan de vala åren har ett attitydskifte skett i

generationerna där den yngsta generationen gått från att ha varit mest positiv till att bli minst positiv, ingen signifikant skillnad går att utläsa gällande utbildningsnivå, det finns ingen signifikant skillnad mellan urbana och rurala områden, det finns heller ingen signifikant skillnad mellan de olika klasserna. Det mönster som liknar de tidigare länderna är att från att inte ha varit någon skillnad mellan mäns och kvinnors attityder så har kvinnor blivit en aning mer positiva än män i sina attityder, de som placerar sig till vänster har blivit en aning mer positiva än de som placerar sig till höger, samt att polariseringen mellan de som inte är religiösa och de som är mycket religiösa har blivit mer påtaglig även i Polen.

R^2 -värdet som presenteras i tabellerna representerar hur stor andel förklarad procent mina variabler står för. För Storbritannien kan vi 2002 se att endast 7% kan förklaras med mina oberoende variabler och att alltså 93% har en annan förklaringsfaktor. R^2 -värdet för de andra länderna är 12% för Tyskland, 11% för Sverige, 10% för Spanien och 3% för Polen (procenten är avrundade till närmsta heltal). R^2 -värdet som presenteras i tabellerna för 2014 visar att för Storbritannien så står variablerna för 16% förklaring till attityder gentemot homosexuella, det saknas alltså fortfarande 84% förklaringsfaktorer. R^2 -värdet för de andra länderna är 13% för Tyskland, 19% för Sverige, 13% för Spanien och 5% för Polen. Den ökade förklaringskraften i R^2 -värdena innebär att skillnaderna mellan de olika grupperna har ökat, och att vi alltså kan se en ökad polarisering i linje med vad som kunde förväntas av den ökade betydelsen av den sociokulturella dimensionen.

Detta resultat tyder på att tidigare forskning och teorier om attityder gentemot homosexuella och vad som påverkar dessa attityder stämmer, men att de har olika stor förklaringsfaktor i olika policyregimer. Inom de första fyra länderna vi tittade på kan vi klart se att det finns ett samband mellan kön, ålder, politisk placering, utbildningsnivå, religiositet och urbanitet/ruralitet. Klass däremot är inte tillräckligt signifikant för att kunna erkänna ett tydligt samband mellan de olika arbetskategorierna för samtliga länder. Tittar vi istället på Polen så ser vi att det knappt finns något samband mellan kön, politisk placering, utbildningsnivå, urbanitet/ruralitet eller klass. Enbart ålder och religion visar sig ha ett signifikant samband till attityder mot homosexualitet i Polen. Detta styrker min tes om att det finns sociokulturella förklaringsfaktorer och även vikten av policyfeedback som förklaringar till attitydskillnader grupper och länder emellan. Det styrker även antagandet om att de olika policyregimerna i sig påverkar attityder till homosexualitet i olika stor utsträckning.

5.7 Resultat: Skillnader i attityder mellan länderna 2002 och 2014

För Tabell 5.6 har jag genomfört samma regressionsanalys som jag gjort för Tabell 5.1-5.5, med förändringen att jag har lagt till länderna i analysen och valt Tyskland som referens. Enbart resultaten för länderna kommer att redovisas i tabellen.

Tabell 5.6 – Resultat: Skillnader i attityder gentemot homosexuella mellan länderna 2002 och 2014. Likadan modell för varje år. Linjär regressionsanalys med kontrollvariabler (ej redovisade i tabellen).

Attityder gentemot homosexuella - Landsjämförelse			
	2002	2014	Tendens
Konstant	0,338*** (0,016)	0,423*** (0,019)	+ 0,085
Land (ref. Tyskland)			
Storbritannien	-0,088*** (0,011)	-0,067*** (0,013)	+ 0,021
Sverige	-0,016 (0,012)	0,124*** (0,014)	+ 0,140
Spanien	0,057*** (0,012)	0,125*** (0,013)	+ 0,068
Polen	-0,167*** (0,012)	-0,225*** (0,014)	- 0,058
N	10 805	10 615	
Adjusted R ²	0,115	0,193	+ 0,078

Kommentar: *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001. Standardfel inom parenteser.

Källa: European Social Survey 2002 (ESS1) & European Social Survey 2014 (ESS7).

Vad vi kan utläsa är alltså att för år 2002 så är Spanien mer positivt till homosexualitet än vad referenslandet Tyskland är, Storbritannien och Polen är däremot i fallande ordning mer negativt inställda till homosexualitet än Tyskland. För Sverige är skillnaden så pass liten att den inte är statistiskt signifikant. Tittar vi på 2014 så ser vi att Storbritannien fortfarande är något mer negativt inställt till homosexualitet än vad Tyskland är, medan Polen fortfarande är mycket mer negativt inställt. Sverige och Spanien är däremot statistiskt jämförbart lika positiva till homosexualitet och båda mer positiva än referenslandet Tyskland. Resultaten ska dock inte tolkas som att Polen har blivit än mer negativt, utan snarare som att Tyskland har blivit mer positivt inställt i högre utsträckning än vad Polen har blivit, vilket resulterar i en ökad polarisering mellan Polen och Tyskland samt de övriga länderna. Det sammanlagda R²-värdet har även ökat med 8 procentenheter mellan årtalen vilket tyder på en ökad vikt av den sociokulturella dimensionen samt en ökad polarisering mellan länderna. Slutsatsen vi kan dra från detta är alltså att polariseringen har ökat samt att den sociokulturella dimensionen blivit allt viktigare, inte bara mellan olika grupper i samhället, utan också mellan olika länder.

6. Avslutande diskussion

6.1 Hur resultaten ställer sig i relation till tidigare teorier och forskning

Då Polen är det enda landet av EU12-länderna som jag har med i min analys får Polen representera samtliga EU12-länder i denna uppsats. Resultaten ska dock beaktas kritiskt eftersom sannolikheten finns att dessa resultat skiljer sig åt mellan EU12-länderna. Resultaten stämmer dock överens med tidigare forskning från bland andra Moss (2014) och Ayoub (2016) som säger att EU12-länderna är mer negativt inställda till homosexualitet än vad EU15-länderna är.

Som Ayoub (2016) också redan bevisat så är skillnaderna mellan män och kvinnor i attityder mot homosexuella större i Västeuropa än vad de är i Östeuropa. Detta går att se även i mina resultat, där det 2002 inte är någon skillnad alls mellan mäns och kvinnors attityder i Polen, och 2014 bara är en liten skillnad mellan dessa. Dock är attityderna över lag så pass negativa i Polen att detta enbart tyder på att kvinnor i princip är lika negativt inställda som män är. Här går det alltså inte att styrka de tidigare teorierna om att kvinnor skulle vara mer accepterande än män eftersom detta bara delvis stämmer in på de postkommunistiska staterna, denna förklaringsfaktor går alltså bara att se tydligt hos de väst- och sydeuropeiska staterna där det statistiskt går att bevisa ett samband mellan kön och attityd.

Vidare ställer sig Moss (2014) och Ayoub (2016) emot varandra när Moss hävdar att religion inte är anledningen till homofobi inom de postkommunistiska staterna, medan Ayoub däremot hävdar att religion fungerar som en bromsande faktor för en positiv utveckling av dessa attityder. Resultaten av min forskning pekar dock mot att religion är en av de allra mest avgörande faktorerna för inställning till homosexualitet vilket stärker Ayoub's teori och försvagar teorin från Moss. Tittar vi på Polen 2002 och 2014 så går det tydligt att se att skillnaderna i attityder gentemot homosexuella har ökat markant inom denna grupp. 2002 var de som inte ansåg sig vara religiösa 13% mer positiva än de som ansåg sig vara mest religiösa, jämfört med samma mätning 2014 där de som inte ansåg sig vara religiösa var 26% mer positiva till homosexuella än de som ansåg sig vara mest religiösa. Här går alltså att se en tydlig polarisering mellan dessa två grupper.

Precis som Ayoub (2016) och Whitley (2009) tidigare har visat på så går det även i min analys att se ett tydligt samband i attitydskillnader mellan de urbana och rurala områdena där storstadsbor tenderar att vara mer positivt inställda till homosexualitet, även om dessa skillnader är olika stora i de olika länderna och mellan åren.

Det som tidigare forskare enats mest om är att yngre generationer, högutbildade, kvinnor och sekulariserade individer är mer positivt inställda till homosexualitet än vad äldre generationer, lågutbildade, män och religiösa individer är. Detta kan jag i min forskning styrka hos de väst- och sydeuropeiska länderna i min undersökning, men detta stämmer inte för Polen. Tittar vi på Polen (se Tabell 5.5) så går det att utläsa att från år 2002 när referensgruppen 15-30 år med knappa resultat var en aning mer positiva än övriga generationer så har utvecklingen gått till att samma referensgrupp år 2014 blivit den generation med de mest negativa attityderna. Det Polen däremot har gemensamt med övriga länder är att religion är en stark bidragande faktor till negativa attityder mot homosexuella och att denna faktor blivit än mer påtaglig under de senaste åren.

Crawford et al. (2014) har tidigare hävdade att det inte är några större skillnader i attityder gentemot homosexuella på den klassiska vänster/höger-skalan. Mina resultat visar på att det faktiskt finns en skillnad där de som ligger till vänster på skalan tenderar att vara mer positiva än de som ligger till höger. I Sverige och Polen är den statistiska skillnaden så pass liten att den ligger inom felmarginalen och inte kan förklaras eller ses som signifikant, men inom Storbritannien, Tyskland och Spanien är denna skillnad är påtagligt större med upp till 15 procentenheters skillnad mellan vänster och höger i Spanien 2014.

6.2 Den sociokulturella dimensionens ökade betydelse

Över lag går det utifrån resultaten i mina tabeller att utläsa att attityderna mot homosexuella har blivit positivare från 2002 till 2014 inom EU. Det går dock att tydligt se en polarisering mellan olika grupper och mellan de olika länderna, där den största gemensamma faktorn i samtliga typländer är att polariseringen i attityder mellan religiösa och icke-religiösa har blivit allt mer påtaglig. Polariseringen mellan länderna har också blivit tydligare där utvecklingen mot mer positiva attityder mot homosexuella har gått betydligt fortare i Storbritannien, Tyskland, Sverige och Spanien, än vad den har gjort i Polen. Detta svarar alltså på min forskningsfråga om att vi både kan utläsa en polarisering i attityderna samt att utvecklingen

skiljer sig åt mellan olika policyregimer. Den ökade polariseringen mellan olika grupper och länder kan alltså ses som en återspeglning av den sociokulturella dimensionens ökade betydelse, både inom EU och inom de valda typländerna. Resultaten visar också på att teorierna om den sociokulturella dimensionens ökade betydelse, samt den polarisering som denna medför, inte bara går att applicera på attityder till exempelvis invandring utan med stor sannolikhet går att applicera på de flesta frågor om attityder, och då inte minst på attityder mot homosexuella.

6.3 Diskussion och förslag på framtida forskning

I resultaten som presenterats i föregående kapitel går det att utläsa att attityderna gentemot homosexuella inom EU överlag har blivit positivare från 2002 till 2014. Den sociokulturella dimensionen har blivit viktigare 2014 än vad den var 2002, och den är även delaktig i att påverka attityderna mot homosexuella. Många grupper har över lag blivit positivare, men de mest negativa grupperna har inte påverkats nämnvärt av detta vilket tyder på en polarisering i frågan där exempelvis skillnaden mellan Polen och de övriga analyserade länderna har blivit större. Samtidigt har de mest religiösa individerna i EU blivit mer negativt inställda till homosexualitet, även här ser vi alltså en polarisering i åsikterna. Av tidigare forskning har det också bevisats att policyfeedback har en positiv effekt på attityderna mot homosexuella. Även om detta inte mäts i min analys så finns det ett klart samband mellan både politiskt erkännande och visualisering av homosexuellas rättigheter vilket skulle kunna vara en stor förklarande andel av den procent som lämnas oförklarad i min analys.

Esping-Andersen har som jag tidigare nämnt ofta kritiserats för att hans tre välfärdsregimer är för snäva och för att många stater ofta har drag av flera olika välfärdsregimer. Både Lewis (1992) samt Arts och Gelissen (2002) säger exempelvis att Esping-Andersen har negligerat könsdimensionen i sina regimer och föreslår att det borde utvecklas *gender regimes*, alltså könsregimer. Även Acker (2006) kritiserar Esping-Andersen och lanserar idén om *inequality regimes*, alltså ojämställdhetsregimer. Det finns en anledning till att presentera nya teorier och nya källor i det avslutande stycket av denna kandidatuppsats. Jag behöver nämligen inte gå in på vad dessa regimer innebär eftersom namnen på dem talar för sig själva. Det som gör denna nya information relevant är att jag vill rekommendera ett utvecklande av *gay regimes*, eller *queer regimes*, som förslag till framtida forskning. I dagsläget finns det ingen tidigare forskare som har fokuserat på HBTQ-frågor utifrån Esping-Andersens välfärdsregimer, vilket

jag anser finns stort behov av och potential i att göra. Detta är ett helt nytt område inom forskningen som skulle behöva belysas. Exempelvis kan forskaren då titta på vilka rättigheter homosexuella och andra sexuella minoriteter har i olika länder. Rätten att gifta sig, rätten att adoptera, rätten att slippa diskriminering, eller till och med rätten att leva. Inom EU ser det ut som om attityderna gentemot homosexuella över lag håller på att förbättras, ett utvecklande av *gay regimes* skulle kunna bidra till att öka visualiseringen av HBTQ-personer och ett försvar för deras rättigheter, inte bara inom EU utan över hela världen.

Referenslista

- Acker, Joan. (2006). "Inequality Regimer: Gender, Class and Race in Organizations" in *Gender and Society* 20(4): 441-464.
- Adamczyk, Amy & Pitt, Cassidy. (2009). "Shaping Attitudes About Homosexuality: The Role of Religion and Cultural Context" in *Social Science Research* 38: 338-351.
- Andersen, Robert & Fetner, Tina. (2008). "Economic Inequality and Intolerance: Attitudes toward Homosexuality in 35 Democracies" in *American Journal of Political Science* 52(4): 942-958.
- Arts, Wil & Gelissen, John. (2002). "Three Worlds of Welfare Capitalism or More? A State of the Art Report" in *Journal of European Social Policy* 12(2): 137-158.
- Ayoub, Phillip, M. (2016). *When States Come Out – Europe's Sexual Minorities and the Politics of Visibility*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ayoub, Phillip, M. & Paternotte, David (eds.). (2014). *LGBT Activism and the Making of Europe – A Rainbow Europe? Gender and Politics*. London: Palgrave Macmillan.
- Balzer, Carsten & Hutta, Jan Simon. (2014). *Trans Networking in the European Vortex* in Phillip M. Ayoub & David Paternotte's (eds.) *LGBT Activism and the Making of Europe – A Rainbow Europe? Gender and Politics*. London: Palgrave Macmillan.
- Crawford, Jarret, T., Inbar, Yoel & Maloney, Victoria. (2014). "Disgust Sensitivity Selectively Predicts Attitudes Toward Groups That Threaten (or Uphold) Traditional Sexual Morality" in *Personality and Individual Differences* 70: 218-223.
- Dahl, Ulrika. (2011). *Queer in the Nordic Region: Telling Queer (Feminist) Stories* in Lisa Downing & Robert Gillet's (eds.) *Queer in Europe – Queer Interventions*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
- Dahlgren, Stellan & Florén, Anders. (1996). *Fråga det förflutna – En introduktion till modern historieforskning*. Lund: Studentlitteratur.

- Eleftheriadis, Konstantinos. (2014). *Queer Activism and the Idea of "Practicing Europe"* in Phillip M. Ayoub & David Paternotte's (eds.) *LGBT Activism and the Making of Europe – A Rainbow Europe? Gender and Politics*. London: Palgrave Macmillan.
- Esaiasson, Peter., Gilljam, Mikael., Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. (2007). *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 3 Uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Esping-Andersen, Gøsta. (2006). *The Three Worlds of Welfare Capitalism* in Christopher Pierson & Francis G. Castles's (eds.) *The Welfare State Reader*, 2nd Ed. Cambridge: Polity Press.
- Europaparlamentets och Rådets Direktiv 2000/78/EG om inrättande av en allmän ram för likabehandling.
- Europaparlamentet, Rådet och Kommissionen. 2012/C 326/391 - Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.
- Europarådet. (1948). Europakonventionen - Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.
- European Social Survey. (2016). Frequently Asked Questions. Hämtad online 2016-12-29, från <http://www.europeansocialsurvey.org/about/faq.html>
- ESS1. (2002). European Social Survey: *ESS1 – 2002 Data Download*. Hämtad online 2016-11-30, från <http://www.europeansocialsurvey.org/data/download.html?r=1>
- ESS7. (2014). European Social Survey: *ESS7 – 2014 Data Download*. Hämtad online 2016-11-30, från <http://www.europeansocialsurvey.org/data/download.html?r=7>
- Fenger, H. J. M. Dr. (2007). "Welfare Regimes in Central and Eastern Europe: Incorporating Post-Communist Countries in a Welfare Regime Typology" in *Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences* 3(2): 1-30.
- Flanagan, Scott, C. & Lee, Aie-Rie. (2003). "The New Politics, Culture Wars, and the Authoritarian-Libertarian Value Change in Advanced Industrial Democracies" in *Comparative Political Studies* 36(3): 235-270.

- Fouz-Hernández, Santiago. (2011). *Queer in Spain: Identity without Limits* in Lisa Downing & Robert Gillet's (eds.) *Queer in Europe – Queer Interventions*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
- Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft (LpartG) vom 1.8.2001*. (2001). [German Civil Partnership Act] BGB1. I S. 266. 400-415. Art. 1 G.
- Gilje, Nils & Grimen, Harald. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos.
- Guasap, April. (2012). "The Experiences of Young Gay People in Britain's Schools" in *The School Report*. London: Stonewall.
- Herek, Gregory, M. (1988). "Heterosexuals' Attitudes toward Lesbians and Gay Men: Correlates and Gender Differences" in *The Journal of Sex Research* 25(4): 451-477.
- Herek, Gregory, M. & Capitano, John, P. (1996). "Some of My Best Friends": Intergroup Contact, Concealable Stigma, and Heterosexuals' Attitudes Toward Gay Men and Lesbians" in *PSPB (Personality and Social Psychology Bulletin)* 22(4): 412-424.
- Hunt, R. & Jensen, J. (2007). "The Experiences of Young Gay People in Britain's Schools" in *The School Report*. London: Stonewall.
- Häusermann, Silja & Kriesi, Hanspeter. (1998). *What Do Voters Want? Dimensions and Configurations in Individual-Level and Party Choice* in Pablo Beramendi, Silja Häusermann, Herbert Kitschelt and Hanspeter Kriesi's (eds.) *The Politics of Advanced Capitalism*. New York: Cambridge University Press (2015).
- Kalender, Ute. (2011). *Queer in Germany: Materialist Concerns in Theory Activism* in Lisa Downing & Robert Gillet's (eds.) *Queer in Europe – Queer Interventions*. Farnham: Publishing Limited.
- Karamessini, Maria. (2007). "The Southern European Social Model: Changes and Continuities in Recent Decades" in *International Institute for Labour Studies*: 1-40.

- Kriesi, Hanspeter., Grande, Edgar., Lachat, Romain., Dolezal, Martin., Bornschier, Simon & Frey, Timotheos. (2006). "Globalization and the Transformation of the National Political Space: Six European Countries Compared" in *European Journal of Political Research* 45: 921-956.
- LaMar, Lisa & Kite, Mary. (1998). "Sex Differences in Attitudes toward Gay men and Lesbian: A Multidimensional Perspective" in *The Journal of Sex Research* 35(32): 189-196.
- Lax, Jeffery R. & Phillips, Justin H. (2009). "Gay Rights in the States: Public Opinion and Policy Responsiveness" in *American Political Science Review* 103(3): 435-452.
- Lewis, Jane. (1992). "Gender and the Development of Welfare Regimes" in *Journal of European Social Policy* 2(3): 159-173.
- Moss, Kevin. (2014). *Split Europe: Homonationalism and Homophobia in Croatia* in Phillip M. Ayoub & David Paternotte's (eds.) *LGBT Activism and the Making of Europe – A Rainbow Europe? Gender and Politics*. London: Palgrave Macmillan.
- Nixon, David & Givens, Nick. (2011). *Queer in England: The comfort of Queer? Kittens, Teletubbies and Eurovision* in Lisa Downing & Robert Gillet's (eds.) *Queer in Europe – Queer Interventions*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
- Olson, Laura, R., Cadge, Wendy & Harrison, James, T. (2006). "Religion and Public Opinion about Same Sex Marriage" in *Social Science Quarterly* 87(2): 340-360.
- Parker, Richard., Garcia, Jonathan & Buffington, Robert M. (2014). *Sexuality and the Contemporary World: Globalization and Sexual Rights* in Robert M. Buffington, Eithne Luibhéid & Donna J. Guy's (eds.) *A Global History of Sexuality – The Modern Era*. New Jersey: Wiley Blackwell.
- Regeringskansliet. (2016). Mänskliga rättigheter: *Lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck*. Hämtad online 2016-11-11, från <http://www.manskligarattigheter.se/sv/de-manskliga-rattigheterna/vilka-rattigheter-finns-det/likarattigheter-och-mojligheter-oavsett-sexuell-laggning-konsidentitet-eller-konsuttryck>

- Steffens, Melanie, C. & Wagner, Christof. (2014). "Attitudes Toward Lesbians, Gay Men, Bisexual Women, and Bisexual Men in Germany" in *The Journal of Sex Research* 41(2): 137-149.
- Sundell, Anders. (2011). SPSS-akuten: *Guide: Logistisk regression*. Hämtad online 2016-12-22, från <https://spssakuten.wordpress.com/2011/10/01/guide-logistisk-regression/>
- Szulc, Łukasz. (2011). *Queer in Poland: Under Construction* in Lisa Downing & Robert Gillett's (eds.) *Queer in Europe – Queer Interventions*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
- Swedish Institute. (2016). *Working for a Gay-Friendly Sweden*. Hämtad online 2016-11-14, från <https://sweden.se/society/working-for-a-gay-and-equal-sweden/>
- United Kingdom: Human Rights Act 1998. [United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland]. November 1998. Hämtad online 2016-11-14, från <http://www.refworld.org/docid/3ae6b5a7a.html>
- Van der Brug, Wouter & Van Spanje, Joost. (2009). "Immigration, Europe and the 'New' Cultural Dimension" in *European Journal of Political Research* 48: 309-334.
- Whitley, Jr. Bernard, E. (2002). "Gender-Role Variables and Attitudes Toward Homosexuality" in *Sex Roles* 45(11/12): 691-721.
- Whitley, Jr. Bernard, E. (2009). "Religiosity and Attitudes Toward Lesbians and Gay Men: A Meta-Analysis" in *The International Journal for the Psychology of Religion* 19(1): 21-38.

Bilagor

Jämförelse i attityder mellan länderna år 2002

Tabell B1 – Resultat: Attityder gentemot homosexuella år 2002.

Likadan modell för varje land. Linjär regressionsanalys med dummy-variabler.

Attityder gentemot homosexuella 2002					
	Storbritannien	Tyskland	Sverige	Spanien	Polen
Konstant	0,252*** (0,034)	0,432*** (0,030)	0,383*** (0,037)	0,288*** (0,042)	0,105*** (0,021)
Kön (ref. Man)					
Kvinna	0,061*** (0,061)	0,084*** (0,017)	0,152*** (0,021)	0,076*** (0,022)	0,000 (0,012)
Ålder (ref. 15-30)					
31-48	-0,064** (0,023)	-0,158*** (0,023)	-0,183*** (0,026)	-0,087** (0,030)	-0,016 (0,015)
49-65	-0,171*** (0,024)	-0,281*** (0,024)	-0,236*** (0,027)	-0,142*** (0,033)	-0,027 (0,016)
66+	-0,183*** (0,023)	-0,363*** (0,026)	-0,238*** (0,031)	-0,261*** (0,034)	-0,038* (0,019)
Placering politik (ref. Vänster)					
Mitten	-0,038 (0,020)	-0,104*** (0,018)	-0,049 (0,025)	-0,024 (0,026)	0,022 (0,014)
Höger	-0,076*** (0,022)	-0,126*** (0,021)	-0,043 (0,022)	-0,085** (0,030)	0,010 (0,015)
Utbildning (ref. Ej högutbildad)					
Högutbildad	0,021 (0,021)	0,014 (0,020)	0,046 (0,029)	0,034 (0,032)	-0,007 (0,021)
Religiositet (ref. Mycket religiös)					
Inte alls religiös	0,083** (0,028)	0,079*** (0,024)	0,042 (0,032)	0,245*** (0,041)	0,128*** (0,040)
Lite religiös	0,032 (0,023)	0,041* (0,021)	0,001 (0,026)	0,156*** (0,031)	0,069*** (0,019)
Medel religiös	0,040 (0,023)	0,002 (0,022)	-0,064* (0,029)	0,088** (0,030)	0,025 (0,014)
Urbanitet/ruralitet (ref. Storstad)					
Mindre stad	-0,055** (0,020)	-0,024 (0,018)	-0,064** (0,023)	-0,011 (0,029)	-0,050** (0,016)
Landsbygd	-0,044* (0,022)	-0,024 (0,020)	-0,056* (0,024)	0,025 (0,026)	-0,064*** (0,016)
Klass (ref. Manual Workers)					
Managers	0,046 (0,029)	0,053 (0,040)	0,071 (0,047)	-0,074 (0,061)	0,048* (0,024)
Professionals	0,105*** (0,031)	0,138*** (0,030)	0,130*** (0,036)	0,065 (0,052)	-0,006 (0,033)
Semi-Professionals	0,033 (0,024)	0,060** (0,020)	0,050 (0,026)	0,025 (0,035)	0,038* (0,018)
Service Workers	0,030 (0,025)	0,086*** (0,026)	0,037 (0,029)	0,034 (0,035)	-0,005 (0,023)
N	2052	2919	1995	1729	2110
Adjusted R ²	0,068	0,122	0,110	0,099	0,027

Kommentar: *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001. Standardfel inom parenteser. Källa: European Social Survey 2002 (ESS1).

Jämförelse i attityder mellan länderna år 2014

Tabell B2 – Resultat: Attityder gentemot homosexuella år 2014.

Likadan modell för varje land. Linjär regressionsanalys med dummy-variabler.

Attityder gentemot homosexuella 2014					
	Storbritannien	Tyskland	Sverige	Spanien	Polen
Konstant	0,400*** (0,039)	0,525*** (0,033)	0,429*** (0,044)	0,486*** (0,043)	0,066* (0,033)
Kön (ref. Man)					
Kvinna	0,115*** (0,020)	0,143*** (0,018)	0,135*** (0,022)	0,072*** (0,022)	0,043* (0,019)
Ålder (ref. 15-30)					
31-48	-0,148*** (0,029)	-0,126*** (0,026)	-0,105*** (0,032)	-0,028 (0,031)	0,075** (0,024)
49-65	-0,213*** (0,029)	-0,185*** (0,025)	-0,199*** (0,031)	-0,062 (0,032)	0,059* (0,025)
66+	-0,348*** (0,031)	-0,346*** (0,027)	-0,369*** (0,032)	-0,265*** (0,035)	0,035 (0,028)
Placering politik (ref. Vänster)					
Mitten	-0,085*** (0,022)	-0,099*** (0,020)	-0,044 (0,029)	-0,047 (0,026)	-0,068** (0,022)
Höger	-0,136*** (0,024)	-0,128*** (0,022)	-0,044 (0,024)	-0,150*** (0,029)	-0,031 (0,022)
Utbildning (ref. Ej högutbildad)					
Högutbildad	0,045* (0,022)	0,030 (0,021)	0,093*** (0,026)	-0,018 (0,030)	0,012 (0,028)
Religiositet (ref. Mycket religiös)					
Inte alls religiös	0,269*** (0,029)	0,133*** (0,026)	0,241*** (0,034)	0,263*** (0,036)	0,263*** (0,051)
Lite religiös	0,137*** (0,026)	0,116*** (0,023)	0,136*** (0,032)	0,095** (0,031)	0,160*** (0,026)
Medel religiös	0,070* (0,028)	0,055** (0,023)	0,107** (0,035)	0,051 (0,030)	0,047* (0,021)
Urbanitet/ruralitet (ref. Storstad)					
Mindre stad	-0,014 (0,022)	-0,084*** (0,021)	-0,007 (0,025)	0,050 (0,029)	0,002 (0,024)
Landsbygd	-0,053* (0,041)	-0,088*** (0,022)	-0,016 (0,027)	0,040 (0,027)	-0,027 (0,023)
Klass (ref. Manual Workers)					
Managers	0,096** (0,037)	0,007 (0,038)	0,165*** (0,049)	0,102 (0,054)	0,029 (0,033)
Professionals	0,119*** (0,031)	0,136*** (0,031)	0,236*** (0,035)	0,137*** (0,042)	0,050 (0,039)
Semi-Professionals	0,075** (0,027)	0,113*** (0,023)	0,141*** (0,032)	0,128*** (0,031)	0,000 (0,025)
Service Workers	0,069* (0,029)	0,005 (0,029)	0,137*** (0,032)	0,013 (0,031)	0,027 (0,029)
N	2264	3033	1786	1924	1608
Adjusted R ²	0,158	0,130	0,189	0,127	0,050

Kommentar: *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001. Standardfel inom parenteser. Källa: European Social Survey 2014 (ESS7).